

Omslag foto: Luuk van der Zee/HH
Visserijboot in haven aan Ierse zee

Inhoud

17 mei 2002

414

416

418

Twee weken geleden besloot het EU-Gerecht van Eerste Aanleg in een visserijzaak dat met het oog op een deugdelijke rechtsbescherming de strikte interpretatie van de notie van 'individueel geraakt' zijn moet worden verlaten. Daarmee werd voor particulieren de **toegang tot de Europese rechters** aanzienlijk verruimd.

Werd onlangs verdedigd dat de bestuurders-aansprakelijkheid alsmaar wordt opgerekt, nu lijkt de **aansprakelijkheid van aandeelhouders** van de moedermaatschappij voor schulden van de dochter te zijn uitgebreid. De moederverenootschap kan verplicht zijn de handelspartners van haar dochter te waarschuwen.

Op 1 maart jl. trad in werking de **Europese** verordening betreffende de **rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging** van beslissingen in burgerlijke en handelszaken. Deze verordening vervangt het EG-Verdrag 1968. In dit nummer worden de wijzigingen op een rij gezet.

414 Toegang tot Europese rechter aanzienlijk verruimd
Marco Slotboom

416 Aansprakelijkheid moederverenootschap voor schulden van dochter
Peter Habermehl

418 Nieuw Europees bevoegdheids- en tenuitvoerleggingsrecht
M.E. Koppenol-Laforce en I. van Rooij

428 Omgangsondertoezichtstelling aan banden gelegd
Sabine van Gestel

Vaste rubrieken

413 Column
Pim Fortuyn
Joost Beversluis

432 De balans van...
Eric Vilé
Martine Goosens

435 In het nieuws

- Strakker keurslijf voor private recherche
- Juristen SRK beëdigd

436 Reactie

- Op de column 'Argentijnse toestanden'

439 Iks ging weer eens pleiten

453 Disciplinaire beslissingen

440-452 Van de orde

411 Van de deken:
Kiezen of Delen
Orde-nieuws
Orde-agenda
Permanente Opleiding
Personalia

In het volgende nummer

- Fons Orie, eerste Nederlandse rechter in het Joegoslavië-tribunaal
- Pensioen en het einde van de arbeidsovereenkomst
- Wet dualisering gemeentebestuur
- Heeft HRM voor de advocatuur iets te betekenen?

VAN DE DEKEN

Kiezen of delen

mr. M.W. Guensberg

Het ontwerp van een samenwerkingsverordening van de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB) vormt in zekere mate een bedreiging voor de geïntegreerde samenwerking tussen advocaten en notarissen en dus ook voor de bestaande maatschappen waarin al sedert jaar en dag een dergelijke samenwerking bestaat. De verordening die de KNB aan haar ledenraad heeft voorgelegd schrijft een 'staaksgewijze' opbouw van samenwerkingsverbanden van notarissen met advocaten, accountants en belastingadviseurs voor. Dat wil zeggen dat de samenwerking moet geschieden vanuit zelfstandige juridische entiteiten die echter wel winst en verlies mogen delen. Vanuit onze optiek is dat geen adequate oplossing. 'Wiens brood men eet, diens woord men spreekt', zegt het spreekwoord. Winst- en verliesdeling tussen groepen die vanuit een eigen onderneming, dus onafhankelijk van elkaar, beleid maken is immers niet denkbaar. Als je in financieel opzicht samendoet moet het immers ook mogelijk zijn om elkaar vérgaand te beïnvloeden, bijvoorbeeld voor wat betreft investeringsbeleid, marketingstrategie en de uitgaven.

Als advocaten in financieel opzicht met notarissen samenwerken moet het mogelijk blijven elkaars investerings- en marketingbeleid vérgaand te beïnvloeden

Zowel de samenwerkingsverordening van de Orde als het ontwerp voor het notariaat hebben tot doel om binnen geïntegreerde samenwerkingsverbanden vooral de onafhankelijkheid van advocaten en notarissen te waarborgen. Dat lukt goed in onze samenwerkingsverordening en in de al jaren vigerende regelgeving binnen de KNB. Samenwerking tussen advocaten en notarissen behoeft dus helemaal niet opnieuw gereguleerd te worden. Advocaten en notarissen oefenen beiden de rechtspraktijk uit en zij hebben beiden een geheimhoudingsplicht en een verschoningsrecht. Als gevolg daarvan behoeven cliënten van samenwerkingsverbanden van advocaten en notarissen niet te vrezen dat de notaris naar buiten brengt wat de advocaat geheim moet houden of omgekeerd. Verschillen tussen de partijdige advocaat en de vaak onpartijdige notaris zijn, gezien deze verwantschap, overbrugbaar

maar waar nodig ook te waarborgen door de beroepsregels die de Orde en de KNB nu al stellen. Dat heeft zich in de praktijk afdoende bewezen.

De door het bestuur van de KNB voorgestelde verordening is er eigenlijk alleen maar op gericht om geïntegreerde samenwerking, althans samenwerking waarin winst en verlies worden gedeeld, tussen notarissen en accountants mogelijk te maken. Natuurlijk is het niet aan de Orde om uit te maken of dat wenselijk of haalbaar is. Nu samenwerking met accountants samenwerking met advocaten uitsluit en nu de conceptverordening samenwerking tussen notarissen en advocaten in elk geval bemoeilijkt, heeft de Orde wel het recht en misschien wel de plicht om stelling te nemen.

Een notaris die kiest voor deling van winst en verlies met een accountant – dat mag om het nog onoverzichtelijker te maken volgens de conceptverordening overigens alleen maar een accountant zijn die samenwerkt met belastingadviseurs en dus niet met consultants van allerlei aard – kan niet meer samenwerken met een advocaat omdat dit direct strijd oplevert met de samenwerkingsverordening van de Orde.

Veel ingrijpender zijn de consequenties voor maatschappen waarin advocaten en notarissen sedert jaar en dag samenwerken, zonder dat dit aanwijsbare problemen heeft opgeleverd. Die samenwerking zal beëindigd moeten worden. Daarmee wordt de rechtszekerheid geweld aangedaan. Notarissen en advocaten zullen verder moeten in hun eigen zelfstandige onderneming met een eigen beleid en dus zal winst- en verliesdeling niet meer plaatsvinden. Het maken van één gemeenschappelijk beleid is namelijk strijdig met de strekking van de conceptverordening. Indien er door de maatschap van advocaten desalniettemin toch winst of verlies gedeeld zou worden met de maatschap van notarissen, is het gevolg daarvan weer dat de in aparte maatschappen ondergebrachte praktijken volgens de Samenwerkingsverordening van de Orde toch weer worden aangemerkt als geïntegreerde samenwerking. Zodra een 'onafhankelijke' maatschap van accountants zich zou voegen in een dergelijk verband van maatschappen zouden de advocaten dus moeten uittreden om tuchtrechtelijk ingrijpen te voorkómen.

Notarissen zullen dus zorgvuldig moeten kiezen wat ze met de ontwerpverordening gaan doen. Komt die verordening er zonder substantiële aanpassingen dan wordt het delen met advocaten wel erg moeilijk gemaakt. ■

82e jaargang – 17 mei 2002 – nr. 10
Verschijnt elke twee weken.

Het *Advocatenblad* is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Elsevier bedrijfsinformatie bv. De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve de rubrieken Van de Orde en Disciplinaire beslissingen.

De gehele productie van het *Advocatenblad* wordt betaald uit de advertentie-opbrengsten.

Redactie

mr. drs. G.C. van Daal
mr. W.K. van Duren
mr. W. Heemskerk
dr. L. Hesselink
mr. A.A.M. van der Meer
mr. O.H. Minjon
mr. P.F.P. Nabben
mr. G.J. van Oosten
mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Perfors
mr. M. Ynzonides

Bladmanagement

mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Perfors
mr. M. Ynzonides
dr. L. Hesselink (Elsevier)
mr. D. de Snoo (Orde)

Eindredactie

Linus Hesselink

Redactionele bijdragen

t.a.v. L. Hesselink
Elsevier bedrijfsinformatie bv
Postbus 16500, 2500 BM Den Haag
tel. 070-4415226
fax 070-4415919
email: l.hesselink@ebi.nl
Bezoekadres: Benoordenhoutseweg 46, Den Haag
Zie www.elsevierjuridisch.nl

Bijdragen voor het Orde-deel

Nederlandse Orde van Advocaten,
Postbus 30851, 2500 GW Den Haag,
tel. 070-3353535, fax 070-3353531.
Zie ook: www.advocatenorde.nl

Uitgever

drs. J.W. van der Weele

Juridische Vacaturebank

www.jbb.nl

Beeld

Vormgeving: VILLA Y, Andre Klijsen
Tekeningen: Floris Tilanus
De Pinguin: W.C. van Manen, Stichting
Advocaten voor Advocaten

Lay-out

Dimitry de Bruin, Den Haag

Correctie

Sandra Braakmann

Druk

Drukkerij Groen bv, Leiden

Advertenties

Brouwer's Direct Marketing bv
Postbus 90, 2380 AB Zoeterwoude
tel. 071-5897621, fax 071-5890580
e-mail: bdmvb@euronet.nl
Advertentietarieven op aanvraag
Personeelsadvertenties: € 1,80 per mm bij een
kolombreedte van 40 mm
Inzendtermijn afl. 11: 17 mei 2002
afl. 12: 31 mei 2002

Abonnementen

Alle *advocaten*, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Voor adreswijzigingen kunnen zij terecht bij de Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag (Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag), tel. 070-3353535, fax 070-3353531.

Niet-leden betalen € 133 per jaarabonnement (incl. BTW en verzendkosten) en voor de jaarband € 15. Studenten 50% korting. Abonnementen kunnen schriftelijk worden opgezegd tot uiterlijk twee maanden voor beëindiging van het lopende abonnement. Elsevier Klantenservice verzorgt de abonnementenadministratie voor niet-leden: Elsevier bedrijfsinformatie bv, afdeling Klantenadministratie, postbus 808, 7000 AV Doetinchem. Tel. 0314-358358, fax 0314-349048, e-mail: klantenservice@ebi.nl
Losse nummers: € 8

© Alle rechten voorbehouden. Niets uit dit blad mag worden vervoerd, afgedrukt, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet) dient men zich tot de uitgever te wenden.

**Nederlandse
uitgeverij
groep uitgevers voor
vak en wetenschap**

COLUMN

Joost Beversluis

Pim Fortuyn

Of ik weet wat ik deed toen ik het bericht hoorde? Ja zeker, weet ik dat. Telefoneren met m'n moeder, die het nieuwtje vertelde. Meteen al niet iets om nog tegenover je kindskinderen over op te scheppen. In zoverre is Pim Fortuyns dood voor mij persoonlijk zonder bijzondere betekenis en een duidelijk geval van zinloos geweld.

Ik was wel geschokt. Zeer geschokt. Was ik gefilmd en gerecorded, dan had dat een beeld van onthutsing opgeleverd zoals op de foto van die PS mensen toen ze zagen dat Le Pen hun Lionel Jospin voorbijgestreefde, en een eerste commentaar even schor en verbijsterd als dat van Kok. Maar ik kwam er over heen.

Wie, zoals ik, al eens de eigen pleitnota voor een cruciaal pleidooi tevoren opstuurde naar de raadsman voor de wederpartij in plaats van naar de cliënt – met leeswijzer voor de leugens en achtergehouden informatie en al – en een keer pleitte in een zaak die niet aan de orde was en daar door de rechter op moest worden gewezen, die heeft of al lang het eeuwige opgezocht of een flink incasservermogen ontwikkeld.

En op hem stemmen had ik niet gedaan. Hij was mij net iets te glad met die maatpakken en dat flemende stemmetje. Bij Baliegenoten heb ik die uitmonstering en spraak leren wantrouwen, ongeacht wat ze verdedigden en uitkraamden. Zo, dat is dan ook maar even gezegd, als tegenwicht voor de wat geëxalteerde dithyrambe en de kaarsenwalm die ons laagland doorgalmt en omwolkte.

Nee, ik was er snel overheen. De volgende ochtend jammerde ik weliswaar duchtig mee met de goed betalende cliënte die, met een kaarsje in de hand als het ware, het eerste uur van de bespreking zijn uit televisiecommentaar samengestelde mening ten beste gaf, welke ik met een bloemlezing van radiocommentaren bijviel. Maar koel van hoofd en louter mercantiel. Met een schuin oog op het klokje dat tikte zoals 'ie alleen op kantoor tikt, namelijk met een gouden klank. De on- en minvermogens snoerde ik de mond zodra ik de 'p' hoorde.

Zij die menen dat Nederland een nieuwe fase is ingegaan hebben gelijk. Maar de werkelijke omvang van de verandering is nog niet tot iedereen doorgedrongen.

Het politieke bedrijf zal voortaan spannend zijn, meer Midden-Amerikaans, met schietpartijen, overvallen en bomaanslagen. De grijze hap van middelbare leeftijd die nu aan het roer staat kan inderdaad beter inpakken. Een 'good shot' zullen Hans, Ad, Thom e.d. nooit meer worden. En zigzaggend wegrennen voor een kogelregen zie ik ze ook niet doen. Nederlands politicus wordt een metier voor ex commando's, jongens van de sportschool en van die keiharde en onverschillige meiden wier enkele oogopslag zelfs de loop van een Smith&Wesson's doet neigen. Daarmee is Pims missie de politiek dichter bij de burger te brengen trouwens meteen vervuld.

Maar eerst en vooral wordt de Nederlandse politiek Russisch, zij het ook Russisch zoals in de tijd van de USSR. Russischer zelfs dan de USSR politiek ooit was. Liet men daar een klinisch dode regeringsleider gewoon nog een paar weken door regeren, wij gaan een overledene tot minister-president kiezen, voor vier jaar. Dat hebben ze in het Kremlin nooit aangedurfd!

Hier wil ik trouwens een waarschuwing doen klinken voor de Balie. Naar wat ik zo nu en dan lees in de rubriek 'Disciplinaire Beslissingen' kun je je volgens de regels van het advocaten tuchtrecht als pleiter heel wat verbaal geweld permitteren tegenover wederpartij en tegenpleiter. Wordt dat evenwel voortaan als norm onthaald op blauwe bonen, dan gaan er nog heel wat kaarsjes aangestoken worden, tenzij we wijselijk tijdig wijken en onze taal matigen.

Verruimde toegang

De vooralsnog enkel in het Frans beschikbare tekst van het arrest – 3 mei 2002, GvEA, in zaak T-177/01, Jégo-Quéré – is te vinden op <http://curia.eu.int/jurisp>

Op 3 mei jl. verruimde het Gerecht van Eerste Aanleg van de EG in een visserijzaak de ontvankelijkheid van beroepen van particulieren tegen EG-maatregelen van algemene strekking. Het vereiste van individueel geraakt zijn werd met zoveel woorden aanzienlijk ruimer geïnterpreteerd. Alleen drastische maatregelen kunnen nu voorkómen dat deze verbetering vastloopt in nog langere procedures, vanwege de te verwachten toename van het aantal zaken.

Mr. drs. M.M. Slotboom
en mr. J.J.A. Coumans
 advocaten te Brussel¹

Ingevolge artikel 230, paragraaf 4, van het EG-Verdrag kunnen natuurlijke of rechtspersonen uitsluitend rechtstreeks beroep instellen bij de EG-rechters tegen tot hen gerichte beschikkingen of tegen beschikkingen die, hoewel genomen in de vorm van een verordening of een beschikking gericht tot een andere persoon, hen rechtstreeks en individueel raken. Het Europese Hof van Justitie (HvJ) interpreteerde de

voorwaarde dat een particulier individueel door de maatregel moet zijn geraakt, zeer strikt. Onder vaste rechtspraak moest een particulier – om ontvankelijk te zijn in zijn beroep – aantonen dat de algemene maatregel hem trof uit hoofde van zekere bijzondere hoedanigheden of van een feitelijke situatie, welke hem ten opzichte van ieder andere karakteriseerde.² Dit werd slechts zeer zelden aangenomen in het geval van verordeningen. In de praktijk slaagde dan ook vrijwel geen enkel beroep tegen een EG-maatregel van algemene strekking, zoals EG-Verordeningen: dergelijke beroepen werden stevast niet-ontvankelijk verklaard.

Om de onwettigheid van een dergelijke maatregel te doen vaststellen, moest een particulier in de praktijk eerst een nationale maatregel op basis van de EU-maatregel uitlokken (vaak door inbreuk te maken op de EU-maatregel), die nationale maatregel voor de nationale rechter aanvechten en vervolgens de onwettigheid van de EU-maatregel inroepen in die nationale procedure. De nationale rechter kon (of moest, indien het ging om het hoogste rechtscollege), vervolgens een verzoek om prejudiciële uitlegging aan het HvJ richten over de wettigheid van de EU-maatregel.

Heroverweging

In de Jégo-Quéré-zaak werd de verzoeker geconfronteerd met een EU-Verordening die hem verbood om te vissen met netten

met mazen van 80 mm in de wateren ten zuiden van Ierland. De EU-Verordening was dusdanig verwoord dat geen nationale uitvoeringsmaatregelen hoefden te worden genomen. Bijgevolg was de enige wijze, waarop Jégo-Quéré in de praktijk een appellabele nationale maatregel kon uitlokken, om bewust de EG-Verordening te overtreden, nationale sancties opgelegd te krijgen en vervolgens een juridische actie te starten. Ondanks de vaste rechtspraak over ontvankelijkheid probeerde Jégo-Quéré het echter met een rechtstreeks beroep tegen de EG-Verordening.

Het GvEA erkent in zijn arrest uitdrukkelijk dat van een particulier niet kan worden verwacht dat hij de wet overtreedt om

Visserijboot in haven aan Ierse zee

Tot nu toe moest een particulier de Europese regels overtreden om toegang te krijgen tot de rechter

tot de rechters in Luxemburg

Foto: Luuk van der Zee/HH

toegang tot de rechter te krijgen. Het GvEA wijst op de artikel 6 en 13 van het EVRM en artikel 47 van het Handvest van Fundamentele Rechten van de Europese Unie, geproclameerd in Nice, die beide het recht van particulieren op een 'effective remedy' voor een rechterlijk college erkennen. Het GvEA verwierpt om vergelijkbare

Tegen de uitspraak staat binnen twee maanden na betekening van het arrest een hogere voorzieningenprocedure, beperkt tot vragen van recht, open bij het Hof van Justitie. Het zal interessant zijn om te zien of het HvJ de mening van het GvEA deelt dat het tijd is de strikte interpretatie van de notie van individueel geraakt te

Een verzoeker hoeft niet meer aan te tonen dat hij zich van anderen onderscheidt op basis van bijzondere hoedanigheden of een feitelijke situatie

redenen ook het verweer van de Commissie dat Jégo-Quéré een actie gebaseerd op de buiten-contractuele aansprakelijkheid van de EG had kunnen starten, omdat een dergelijke actie niet resulteert in de verwijdering van de maatregel uit de communautaire rechtsorde, maar slechts in schadevergoeding.

In het belang van het verzekeren van een deugdelijke bescherming door de Europese rechters, meent het GvEA dan ook dat de strikte interpretatie van de notie van individueel geraakt zijn in de zin van artikel 230, paragraaf 4, EG heroverwogen moet worden. Zoals gezegd, leidde deze strikte interpretatie er immers in de praktijk precies toe dat een particulier de Europese regelgeving moest overtreden om toegang te krijgen tot de rechter. Het GvEA oordeelt dat een persoon als individueel geraakt door een EG-maatregel van algemene strekking die hem rechtstreeks raakt moet worden beschouwd, als de betrokken maatregel zijn juridische positie aantast, op een wijze die zowel definitief als onmiddellijk is, door zijn rechten te beperken of door hem verplichtingen op te leggen. Derhalve behoeft een verzoeker nu niet meer aan te tonen dat hij zich van anderen onderscheidt op basis van bijzondere hoedanigheden of een feitelijke situatie. Het wordt nu gemakkelijker om aan te tonen dat een verzoeker individueel getroffen is door een EG-Verordening.

herzien. Wellicht komt het HvJ al eerder aan deze afweging toe, nu Advocaat-Generaal Jacobs zeer recent in een vergelijkbare zaak het Hof heeft geadviseerd de notie van individueel geraakt zijn te verruimen.³ Meestal volgt een arrest van het HvJ binnen enkele maanden na de conclusie van de Advocaat-Generaal.

Drastische maatregelen

Wij menen dat het besproken arrest leidt tot een verbeterde rechtsbescherming van particulieren, die toegejuicht moeten worden. Wel wijzen wij erop dat de verruimde uitleg wellicht zal leiden tot een toename van het aantal zaken bij de Europese rechters. Mede in het licht van de komende uitbreiding van de EU, die zal leiden tot een 'natuurlijke' toename van het aantal Europese rechtzaken, kan men zich ernstig afvragen of het reeds overbelaste Europese rechtssysteem deze toename wel aankan. Er zullen naar onze mening drastische maatregelen noodzakelijk zijn om de door dit arrest nagestreefde verbeterde rechtsbescherming niet te laten vastlopen in nog langer durende procedures (de gemiddelde duur van een procedure bij het Gerecht duurt nu al meer dan 19 maanden). Anders komt het met die verbeterde toegang tot de rechter zeker niet goed. ■

Noten

- 1 Bij het kantoor Simmons & Simmons.
- 2 HvJ, 25/62, Plaumann, Jur. [1963] 207.
- 3 HvJ, C-50/00 P, Unión de Pequeños Agricultores, 21 maart 2002.

Aansprakelijkheid van moedervennootschap voor schulden van dochter

De Hoge Raad wees het laatste half jaar een reeks arresten over de aansprakelijkheid van bestuurders en aandeelhouders van failliete vennootschappen. Terwijl eerder al werd betoogd dat de aansprakelijkheid van bestuurders daarmee is opgerekt,¹ lijkt met het arrest van 2 december 2001 (HR 2 december 2001, RvdW 2002, 6/JAR 2002, 38) ook die van aandeelhouders uitgebreid.

Peter Habermehl

advocaat te Amsterdam

Als een vennootschap failliet gaat, zullen de schuldeisers zoeken naar mogelijkheden om elders verhaal te vinden voor hun vorderingen. De bestuurders en aandeelhouders van de failliet vormen logisch doelen, maar beiden zijn in beginsel niet aansprakelijk voor de schulden van de vennootschap. Afgezien van de aansprakelijkheid van bestuurders op basis van bijzondere wettelijke regels geldt dat bestuurders en aandeelhouders alleen aansprakelijk gehouden kunnen worden als zij jegens de schuldeisers onrechtmatig hebben gehandeld. Terwijl bestuurders regelmatig

Rotterdam, oktober 1995: bouw van de Erasmusbrug

worden aangesproken, blijven de aandeelhouders doorgaans buiten schot. Daar zou verandering in kunnen komen.

In het arrest Alberda-Jelgersma II uit 1988 (HR 29 februari 1988, *NJ* 1988, 487) is uitgemaakt dat een vennootschap aansprakelijk was voor schulden van een failliete dochter die voortvloeiden uit inkopen gedaan terwijl de moeder duidelijk was dat de dochter daarvoor niet zou kunnen betalen. De moeder had zich intensief bemoeid met de bedrijfsvoering van de dochter. Verder had zij ruchtbaarheid gegeven aan het feit dat zij

de dochter had overgenomen, als gevolg waarvan de verwachting bij leveranciers was ontstaan dat de overgenomen – noodlijdende – vennootschap, met steun van de nieuwe aandeelhouder goed zou zijn voor de betaling van hun leveranties. Volgens de Hoge Raad handelde de moeder onrechtmatig. Zij had erop toe moeten zien dat de dochter geen inkopen meer deed of zij had zelf voor de betaling daarvan moeten zorgen.

De indruk bestond dat het oordeel van de Hoge Raad in het Alberda-Jelgersma II-arrest mede gebaseerd was op de uitlatingen van de moeder na de overname, waardoor de leveranciers van de dochter-vennootschap in de waan waren gebracht dat hun leveranties zouden worden betaald. Het arrest dat de Hoge Raad nu op 2 december 2001 heeft gewezen maakt duidelijk dat een moedervennootschap

De moedervennootschap kan verplicht zijn de handelspartners van haar dochter te waarschuwen voor risico's

ook aansprakelijk gehouden kan worden voor schulden van een (failliete) dochtervennootschap wanneer zij geen signaal heeft afgegeven aan de gedupeerde schuldeisers dat er op zou kunnen duiden dat hun vorderingen zullen worden voldaan. De moedervennootschap kan zelfs gehouden zijn om de schuldeisers van haar dochter te waarschuwen voor het naderend onheil als zij daar weet van heeft of zou moeten hebben.

Iedereen ontevreden

De casus was de volgende. De heer Hurks was directeur en enig aandeelhouder van Bouwgroep Hurks B.V. (Bouwgroep), die op haar beurt enig aandeelhouder was van Hurks Bouwbedrijf Amsterdam B.V. (HBA). Bouwgroep fungeerde als moedermaatschappij voor een aantal bouw- en aanverwante ondernemingen, waaronder HBA. Het beleid, met name waar het financiële aangelegenheden betrof, werd in belangrijke mate bepaald door Bouwgroep en door Hurks. Er was een zogenaamde compte jointovereenkomst gesloten tussen de concernvennootschappen en de bank. Bouwgroep bepaalde de kredietruimte van HBA bij de bank. De concernvennootschappen waren hoofdelijk aansprakelijk voor de bankschulden van de andere vennootschappen.

Het meeste actief was aan de bank verpand.

Hoewel op zeker moment duidelijk werd dat HBA zou gaan faillieren, werden de activiteiten voortgezet en ontstonden er in verband daarmee (nieuwe) schulden, onder meer aan diverse andere aannemers. Op 26 september 1984 is aan HBA surseance van betaling verleend, waarna HBA op 5 oktober 1984 op verzoek van de bewindvoerder failliet is verklaard. Op dat moment bedroeg het actief ongeveer f 360.000 en beliepen de vorderingen van concurrente crediteuren ongeveer f 8.000.000 en die van de preferente crediteuren f 531.000.

De Stichting Onderzoek Bedrijfsinformatie (SOBI) heeft als gemachtigde van 15 crediteuren, met name onderaannemers van HBA, (onder meer) Bouwgroep en Hurks gedagvaard voor de rechtbank te 's-Hertogenbosch en gevorderd dat zij hoofdelijk veroordeeld zouden worden tot betaling van hetgeen de vertegenwoordigde crediteuren van HBA hadden te vorderen op basis van

de stelling dat Bouwgroep en Hurks onrechtmatig jegens die crediteuren hadden gehandeld.

De rechtbank en het gerechtshof oordeelden dat Bouwgroep en Hurks onrechtmatig hadden gehandeld jegens eisers. Het gerechtshof overwoog dat Bouwgroep en Hurks op 1 juli 1984 wisten, althans moesten weten, dat HBA niet meer te redden was. Door de crediteuren van HBA die na 1 juli 1984 doorgingen met het uitvoeren van opdrachten niet voor het naderend onheil te waarschuwen en na te laten surseance van betaling aan te vragen, hebben zij jegens de crediteuren onrechtmatig gehandeld. De datum van 1 juli 1984 is gekozen op grond van feitelijke overwegingen waarbij het hof als uitgangspunt nam dat de te kiezen datum 'aan de veilige kant' moest zijn, 'ten gunste van degene aan wie het verwijt wordt gemaakt'. Met de keuze voor die datum waren de eisers overigens niet content omdat de aansprakelijkheid van de gedaagden daardoor nogal werd ingeperkt. De gedaagden waren op hun beurt ongelukkig met de vaststelling dat zij onrechtmatig hadden gehandeld.

In cassatie kwamen alle genoemde overwegingen van het hof aan de orde en ze hielden stand.

Waarschuwplicht

Deze uitspraak maakt duidelijk dat er een verplichting kan ontstaan bij een moedervennootschap om de partijen waarmee haar dochter handelt te waarschuwen voor de risico's die zij lopen als zij transacties aangaan met de dochter. Het lijkt mij toe dat deze actieve verplichting niet alleen moedervennootschappen binnen concerns betreft, maar ook privé-personen die de aandelen van een vennootschap houden. Verder zou de verplichting zich wellicht ook kunnen uitstrekken tot (rechts)personen die een beslissende meerderheid in de algemene vergadering van aandeelhouders hebben, zonder alle aandelen te houden.

Weliswaar gold als bijkomende omstandigheid in de casus dat Bouwgroep en Hurks het financiële beleid van HBA feitelijk bepaalden en de financiering dirigerden. Vraag is in hoeverre deze omstandigheid van belang is geweest voor de vaststelling van hun aansprakelijkheid. Voorstelbaar is dat het enkele feit

van de wetenschap dat een dochtervennootschap niet meer te redden is, voldoende is om de aandeelhouder verplicht te achten om in te grijpen, bijvoorbeeld door de crediteuren te waarschuwen. Overigens is de grootaandeelhouder in de praktijk vaak de bepaler van het financiële beleid van de vennootschap en is de financiering van vennootschappen, binnen concerns, vaak afhankelijk van de moedervennootschappen.

Positie bestuurder vennootschap

Ten slotte een opmerking over de aansprakelijkheid van Hurks, de bestuurder en enig aandeelhouder van Bouwgroep. Vrij gemakkelijk wordt vastgesteld dat Hurks naast Bouwgroep aansprakelijk is jegens de crediteuren. Formeel was Hurks alleen bestuurder (en enig aandeelhouder) van de vennootschap die de aandelen in de failliete vennootschap hield.

Waarom moet Hurks zich eigenlijk de belangen van de crediteuren aantrekken? De speciale band tussen aandeelhouder Bouwgroep en dochter HBA, die mijns inziens aan de basis ligt van de zorgverplichting jegens de crediteuren van HBA die aan Bouwgroep toegedicht wordt, is niet aanwezig tussen Hurks en HBA. Artikel 2:11 BW geldt niet, omdat Bouwgroep niet aansprakelijk wordt gehouden als bestuurder maar als aandeelhouder. Het lijkt er echt op dat de kringen in de vijver van de bestuurdersaansprakelijkheid wijder worden.

Deze uitspraak lijkt gedupeerden in faillissementen nieuwe mogelijkheden te bieden om verhaal te vinden voor hun schade. In het Rainbow-arrest van 13 oktober 2000 (*NJ* 2000, 698) sloot de Hoge Raad de weg van de vereenzelviging om dergelijke schade te verhalen af, onder verwijzing naar de mogelijkheden die er zijn om via de onrechtmatige daad redres te vinden. Die mogelijkheden worden door het onderhavige arrest onderstreept.

Noot

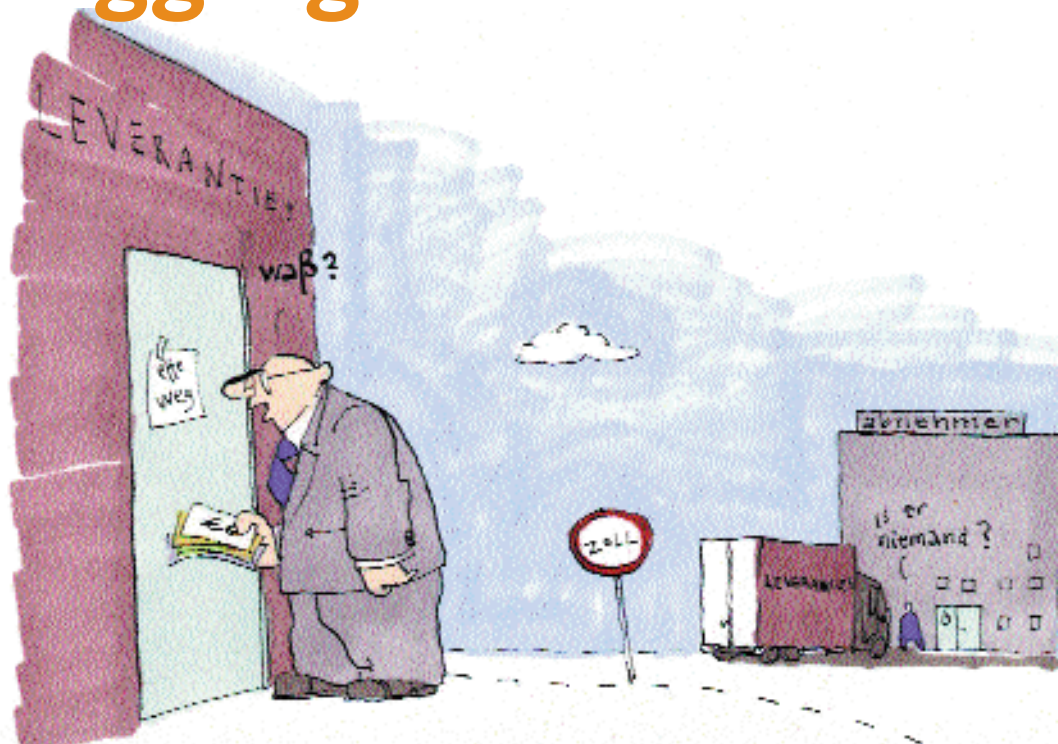
- 1 Zie o.a. Georg van Daal in dit blad, 'Bestuurdersaansprakelijkheid. Steeds wijdere kringen in de vijver', 2002-6, pp. 254-257.

EEX-verordening in werking sinds 1 maart jl.

Nieuw Europees bevoegdheids- en tenuitvoerleggingsrecht

De 1 maart jl. in werking getreden Europese verordening betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, vervangt het EG-Verdrag 1968. De belangrijkste wijzigingen op een rij gezet.

**mrs. M.E. Koppenol-Laforce
en I. van Rooij**
advocaten te Rotterdam

Op 1 maart 2002 is de verordening betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken (hierna: EEX-Vo of Brussel I) in werking getreden.¹ De verordening is verbindend in al haar onderdelen en geldt rechtstreeks in Nederland ingevolge het verdrag tot oprichting van de EG. De in artikelen 38 tot en met 58 van de verordening opgenomen regeling voor het verlot tot tenuitvoerlegging van de door de verordening bestreken executoriala titels behoeven echter aanvulling in ons nationale recht. Een daartoe strekkend wetsvoorstel, de uitvoeringswet EG-executieverordening, is inmiddels ingediend.² Nu de uitvoeringswet niet gelijktijdig met de verordening in werking

is getreden, kunnen er tijdens deze overgangssituatie in de praktijk vragen rijzen over de betekenis en de gevolgen van de verordening. De minister heeft in zijn circulaire van 6 februari 2002 (*Stcrt.* 2002/26, p. 13) getracht mogelijke vragen voor te zijn. Samengevat geldt dat zoveel mogelijk wordt aangesloten bij de uitvoeringswet EEX-Verdrag. Het wekt geen verbazing dat het voorstel voor de Uitvoeringswet EG-executieverordening vrijwel gelijkluidend is aan de uitvoeringswet op het EEX.

De EEX-Vo vervangt het EG-Verdrag betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken van 1968³ (hierna: EEX-Verdrag) voor alle

Europese lidstaten behalve voor Denemarken (art. 1 lid 3 EEX-Vo). In de verhouding tussen de lidstaten en Denemarken zal dus het EEX-Verdrag blijven gelden. Tussen de EU-lidstaten en de EVA-lidstaten en Polen zal het EVEX blijven gelden. De EEX-Vo brengt enkele inhoudelijke wijzigingen in zowel de bevoegdheidstitel als in de erkennings- en tenuitvoerleggingstitel.⁴ Het toepassingsgebied is niet gewijzigd. De jurisprudentie van het HvJ EG over het EEX-Verdrag zal relevant blijven voorzover niet reeds verwerkt in een nieuwe redactie, dan wel achterhaald door een andere redactie van de artikelen van de EEX-Vo.

Voorts heeft het feit dat het EEX nu in een verordening gestalte heeft gekregen een

belangrijke consequentie voor de bevoegdheid van het Hof van Justitie. Gelet op het bepaalde in de artikelen 68 en 234 EG-verdrag kunnen alleen de nationale gerechten van wier beslissingen geen beroep meer mogelijk is, vragen aan het Hof van Justitie stellen ten aanzien van de uitleg van de verordening. Voor Nederland betekent dit dat tot de Hoge Raad moet worden doorgeprocedeerd. Dat was anders: onder een apart protocol van het EEX verdrag stond die mogelijkheid ook open voor gerechten die in hoger beroep oordeelden, maar daar werd in de praktijk geen gebruik van gemaakt. De EEX-Vo is eveneens aangepast aan de inmiddels ook in Nederland in werking getreden Verordening nr. 1348/2000 (Betekennings-Vo) inzake de betekening en de kennisgeving van gerechtelijke en buitengerechtelijke stukken.⁵

In de navolgende bijdrage zullen wij ingaan op de wijzigingen die de EEX-Vo ten opzichte van het EEX-Verdrag heeft gebracht. Aangezien de verordening sommige bepalingen wat heeft herschikt, loopt de nummering niet meer parallel na artikel 6.

Samenhang internationale rechtsmacht Rv en EEX-Vo

De eerste 14 artikelen van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (hierna: Rv) zoals ingevoerd per 1 januari 2002 bevatten bepalingen van internationale rechtsmacht.⁶ Deze bepalingen zijn pas aan de orde als er geen verordening of verdrag of bijzondere commune bevoegdheidsregel van toepassing is. In de MvT wordt aangegeven dat de bepalingen in belangrijke mate zijn geïnspireerd door het EEX-Verdrag.⁷ Voor sommige door Nederland in Rv overgenomen bepalingen geldt echter dat de EEX-Vo uitgaat van een andere tekst (met name artikel 5 sub 1 EEX). Er is een wetsontwerp in voorbereiding dat de bepalingen van Rv voorzover nodig en wenselijk zal aanpassen aan de tekst van de EEX-Vo.⁸

Toepassingsgebied en woonplaats

Het materiële toepassingsgebied van de verordening blijkt uit artikel 1. Het materiële toepassingsgebied is gelijk aan het toepassingsgebied van het EEX-Verdrag. De ver-

ordening wordt toegepast in burgerlijke en handelszaken met uitzondering van – kort gezegd – familierecht, faillissement, sociale zekerheid en arbitrage. De rechtspraak ten aanzien van het toepassingsgebied blijft onverminderd van belang.

Hoofdstuk II van de verordening heeft betrekking op de algemene bevoegdheidsregels. De hoofdregel is ongewijzigd gebleven en is neergelegd in artikel 2, het forum rei. De rechter van de woonplaats van de verweerder is bevoegd om van de vordering kennis te nemen. Onder het EEX-Verdrag was het begrip woonplaats geen verdragsautonoom begrip. Als verweerder een natuurlijk persoon betrof, bepaalde de aangezochte rechter aan de hand van de *lex fori* of deze woonplaats in de verdragsstaat had (art. 52 EEX-Verdrag). Onder de verordening is deze regel van het EEX-Verdrag gehandhaafd (art. 59 EEX-Vo). Was de verweerder een rechtspersoon dan gold als woonplaats de plaats van vestiging van de rechtspersoon. Ook het begrip vestigingsplaats was geen verdragsautonoom begrip. Via de internationaal privaatrechtelijke regels van het forum diende te worden vastgesteld waar de rechtspersoon was gevestigd (art. 53 EEX). Via dit artikel kwam de controverse tussen werkelijke zetel (bestuur) en statutaire zetel (onder andere Nederland en Engeland) naar buiten. Voor rechtspersonen is dit systeem onder de verordening verlaten en geldt de regel van artikel 60 EEX-Vo. Op grond van dit artikel dient bij de bepaling van de vestigingsplaats, oftewel woonplaats van de rechtspersoon, nagegaan te worden of de rechtspersoon in een van de lidstaten zijn statutaire zetel, hoofdvestiging dan wel zijn hoofdbestuur heeft. Indien vastgesteld wordt dat ten minste één van de drie in een lidstaat is gelegen, dan heeft de rechtspersoon voor de toepassing van de EEX-Vo zijn woonplaats in die lidstaat.⁹ Overigens blijft voor de exclusieve bevoegdheid ter zake van rechtspersonen (art. 22 sub 2 EEX-Vo; was art. 16 sub 2 EEX-Verdrag) de oude regel voor rechtspersonen nog wel gelden. Het IPR van de *lex fori* bepaalt of de rechtspersoon in het land van de rechter is gevestigd.

Alternatieve bevoegdheidsgronden

Net zoals onder het EEX-Verdrag staan ook onder de EEX-Vo aan de eiser alternatieve bevoegdheidsgronden ter beschikking. Ter keuze van de eiser kan deze de verweerder oproepen voor de gerechten van zijn woonplaats in een lidstaat, dan wel voor een gerecht van een andere lidstaat dan die van de woonplaats op grond van artikelen 5-6bis (onder de Vo gehandhaafd als artt. 5-7).

In het EEX-Verdrag regelde artikel 5 sub 1 zowel de bevoegdheid voor geschillen uit overeenkomsten in zijn algemeen alsook uit arbeidsovereenkomst. Voor deze laatste was wel een aparte regel opgenomen in artikel 5 sub 1. De arbeidsovereenkomst heeft in de Verordening een aparte afdeling gekregen waarin ook de forumkeuze voor arbeidsovereenkomsten is geregeld. Voorts is artikel 5 sub 1 ten aanzien van overeenkomsten inhoudelijk aangepast.

De werking van artikel 5 sub 1 EEX-Verdrag kan als volgt worden samengevat. Indien verweerder woonplaats in staat A had, kon deze worden opgeroepen voor het gerecht van land B als dit gerecht in de plaats lag waar de uitvoering van de verbintenis in geschil (de verbintenis die aan de eis ten grondslag ligt) was uitgevoerd of had moeten worden uitgevoerd. Het inleidend stuk (in Nederland de dagvaarding) was hierin leidend, omdat daarin de grondslag van de eis was geformuleerd. In een serie arresten van het HvJ EG zijn de contouren van artikel 5 sub 1 steeds duidelijker geworden.

De marsroute luidt als volgt: de rechter dient aan de hand van het op de overeenkomst toepasselijke recht te bepalen waar de verbintenis in geschil is uitgevoerd of had moeten worden uitgevoerd. Het kan zijn dat partijen in hun overeenkomst expliciet een plaats van uitvoering hebben opgenomen. Deze plaats kan dan door de rechter in aanmerking worden genomen.

Het HvJ EG heeft beslist dat de aanwijzing van een plaats van uitvoering niet hoeft te voldoen aan de eisen van artikel 17 EEX-Verdrag (forumkeuze), maar dat anderzijds geen plaats van uitvoering kan worden gekozen die volledig kunstmatig is. Voor de plaats van betaling is dit niet zo

relevant, maar voor de plaats van levering wel. Het is niet duidelijk of feitelijke uitvoering op een andere plaats dan de in de overeenkomst aangeduide plaats bevoegdheid toedeelt aan de rechter van de feitelijke plaats van uitvoering, dan wel dat de afspraak in de overeenkomst blijft gelden. Gezien de formulering van artikel 5 sub 1 EEX-Verdrag is men geneigd de feitelijke plaats van uitvoering beslissend te laten zijn. Indien partijen niets zijn overeengekomen of een zodanige formulering hebben

Weense Koopverdrag is betaling een brengschuld zodat de eiser zijn vordering tot betaling vaak ter plaatse van zijn eigen forum kan instellen. De leverancier dient dan naar een ander land te gaan om zijn leverantie te verdedigen. Zo werd via de achterdeur artikel 3 EEX-Verdrag om zeep geholpen omdat artikel 5 sub 1 veelvuldig tot het forum actoris leidde. Bovendien werd de rechter gedwongen om zich reeds tamelijk vergaand in de materiële aspecten van een zaak te verdiepen alvorens zich een oordeel

- voor de koop en verkoop van roerende lichamelijke zaken, de plaats in een lidstaat waar de zaken volgens de overeenkomst geleverd werden of geleverd hadden moeten worden;
- voor de verstrekking van diensten, de plaats in een lidstaat waar de diensten volgens de overeenkomst verstrekt werden of verstrekt hadden moeten worden;
- c) punt a) is van toepassing indien punt b) niet van toepassing is.’

gebruikt dat niet kan worden gezegd dat ze daarmee hebben bedoeld een plaats van uitvoering aan te geven,¹⁰ dient de rechter in het op de overeenkomst toepasselijke recht op zoek te gaan naar de plaats van uitvoering (waarschijnlijk slechts in het geval er nog niet is uitgevoerd). Bij koopovereenkomsten van roerende lichamelijke zaken is in veel gevallen het Weense Koopverdrag 1980 van toepassing. Dit verdrag behelst uniform kooprecht en bevat artikelen ter bepaling van de plaats van levering en van betaling. Indien dit verdrag niet van toepassing is en men bij het Nederlandse recht zou uitkomen, treft men in de artikelen 6:115-118 BW een regel voor betaling aan. In de meeste zaken is de betaling in geschil. Immers, een ontevreden klant houdt vaak betaling achter. In veel landen én onder het

over de bevoegdheid te kunnen vormen. Men heeft getracht dit euvel te verhelpen met een nieuwe tekst van artikel 5 sub 1.

Artikel 5 sub 1 EEX-Vo luidt als volgt: 'Een persoon die woonplaats heeft op het grondgebied van een lidstaat, kan in een andere lidstaat voor de volgende rechten worden geroepen:

1. a) ten aanzien van verbintenissen uit overeenkomst: voor het gerecht van de plaats waar de verbintenis die aan de eis ten grondslag ligt, is uitgevoerd of moet worden uitgevoerd;
- b) voor de toepassing van deze bepaling en tenzij anders is overeengekomen, is de plaats van uitvoering van de verbintenis die aan de eis ten grondslag ligt:

De hoofdregel van artikel 5 sub 1 EEX-Verdrag is in de verordening gehandhaafd. Nog steeds geldt dat ter bepaling van de rechter die alternatief bevoegd is, beoordeeld moet worden wat de plaats is waar de verbintenis die aan de eis ten grondslag ligt, is uitgevoerd of moet worden uitgevoerd. Echter, voor een tweetal categorieën overeenkomsten is in artikel 5 sub 1 (b) EEX-Vo een definitie opgenomen van het begrip 'plaats van uitvoering'. Heeft de overeenkomst betrekking op de koop en verkoop van roerende lichamelijke zaken dan geldt als plaats van uitvoering, de plaats in een lidstaat waar de zaken volgens de overeenkomst geleverd werden of geleverd hadden moeten worden ongeacht of de betaling, de levering dan wel enige andere verbintenis in geschil is. Ten aanzien van de verstrekking van diensten, geldt dat de rechter bevoegd is van de plaats in een lidstaat waar de diensten volgens de overeenkomst verstrekt werden of verstrekt hadden moeten worden ook weer ongeacht wat er in geschil is. Artikel 5 sub 1 (c) bepaalt dat sub (a) van toepassing is indien sub (b) geen oplossing biedt. Hierbij moet met name gedacht worden aan situaties waarbij de levering in een niet-lidstaat plaatsvindt. De discussies die over de interpretatie van de plaats van uitvoering bestaan, blijven ook onder de EEX-Vo onbeslist. Wanneer is een plaats aangewezen (is het voldoende als in de algemene voorwaarden een plaats van levering of betaling is opgenomen?) en is de gekozen plaats voldoende reëel in het licht van de overeenkomst? (zie hiervoor). In de literatuur over de Verordening is in geschil of sub (b) uitsluitend van toepassing is als wél een plaats van levering is aangewezen in de

overeenkomst maar géén plaats van betaling,¹¹ of dat sub (b) ook van toepassing is als er zelfs geen plaats van levering is aangegeven.¹² Als er een plaats van betaling is overeengekomen, dient op die plaats het geschil over de betaling te worden uitgevochten. Hierover is iedereen het eens. Een geschil over de levering kan niet voor de plaats van betaling worden uitgevochten (afgezien van de mogelijkheid dat die rechter op andere gronden bevoegd is). Hierover is ook iedereen het eens. In de opvatting van Vlas is de winst van het artikel dat als er wel een plaats van levering maar geen plaats van betaling is overeengekomen door partijen zowel de vordering ter zake van de levering als die ter zake van de betaling bij dit gerecht geconcentreerd moeten worden. Vlas neigt er bovendien toe om de contractueel overeengekomen plaats van levering de doorslag te laten geven, en dus geen rekening te houden met waar feitelijk is geleverd. Dit vloeit zijns

inziens voort uit de woorden 'volgens de overeenkomst' van sub (b), eerste streepje. In deze opvatting is de winst minimaal, hetgeen Vlas ook zelf benadrukt. Voor veel gevallen geldt dan nog de oude regel en zal heel vaak (levering af fabriek, afgifte aan de eerste vervoerder) het forum actoris van de leverancier aangewezen worden, tenzij men dit niet als een overeengekomen plaats van levering beschouwt. In de opvatting van de anderen zou sub (b) er in elk geval toe leiden dat in alle gevallen waar partijen niet expliciet de plaats van betaling hebben aangewezen, de rechter van de plaats van levering bevoegd is, ongeacht of de betaling of de levering of welke andere verbintenis in geschil is. Indien geen plaats is overeengekomen zal via het oude procédé moeten worden bepaald waar geleverd moet worden. Hieraan kan nog weer een uitbreiding worden gegeven als men voorstaat dat de feitelijke plaats van levering maatgevend is.¹³ De ruimste opvatting is in dat geval dat

zelfs bij een overeengekomen plaats van levering, een feitelijke levering op een andere plaats bevoegdheid schept. Dit is de oude discussie zoals hiervoor aangehaald en deze is niet veranderd door de formulering van artikel 5 sub 1. De iets minder ruime opvatting is dat een contractueel gekozen plaats van levering niet opzij gezet kan worden door een feitelijke levering elders. Wel kan in die beperktere opvatting zonder een expliciete aanwijzing van de plaats van levering de plaats van feitelijke levering bevoegdheid scheppen met voorbijgaan aan de plaats van levering zoals deze uit het recht dat van toepassing is op de overeenkomst volgt.¹⁴ De Tessili/Dunlop-regel (de plaats van uitvoering vindt men via het toepasselijke recht) is dan niet in méér gevallen opzijgezet dan onder het EEX-Verdrag. De vraag is dus wat er met artikel 5 sub 1 EEX-Vo beoogd is: een vast criterium: de plaats van levering ongeacht welke verbintenis in geschil is maar alleen in de gevallen dat de

Antwoordkaart voor de bewaarband

In het verleden werd u ingevraagd de bewaarband voor het Advocatenblad toegezonden. In overleg met de Nederlandse Orde van Advocaten heeft Elsevier besloten om een aantal redenen (kosteneffectiviteit, milieuopecten) besloten het anders te doen.

Vanaf dit jaar zullen wij de bewaarband op verzoek gratis toezenden. Omdat de enkele nummers geleden bijgevoegde antwoordkaart veel lezers is ontgaan, stuurden we deze nu in het blad af.

Vuuduur deze antwoordkaart die u, indien u geïnteresseerd bent in een bewaarband voor het blad, aan ons kunt retourneren. U krijgt de band dan binnen enkele weken gratis toegesonden.

Mede namens de Nederlandse Orde van Advocaten

Elsevier bedrijf/informatie box

Naam

Naam Advocatenkantoor (mits van toepassing)

Adres

Postcode en plaats

Wenst toezending van een bewaarband voor het Advocatenblad (markeren JA indien u toezending wenst)

JA

**Dere kaart kopiëren of uitknippen en opsturen naar:
Elsevier Klantenservice
Antwoordnummer 94
7000 VB Dordrecht**

overeenkomst expliciet de plaats van levering bepaalt? Of geldt het vaste criterium van plaats van levering ook als in de overeenkomst geen expliciete bepaling over levering staat? In dat geval is deze concentratie van geschillen ongeacht hetgeen in geding is, uitgebreid tot alle koopovereenkomsten (van roerende lichamelijke zaken).¹⁵

Door de uitleg zoals thans in sub (b) staat opgenomen, wordt slechts in een enkele omstandigheid aan de kritiekpunten tegemoetgekomen. Immers, er behoeft geen toevlucht tot het toepasselijke recht op de overeenkomst te worden genomen als er wel een plaats van levering is overeengekomen maar geen plaats van betaling. Bovendien is het betalings-forum-actoris vervallen, hetgeen echter maar een betrekkelijke winst is omdat de plaats van levering veelal dicht in de buurt van de leverancier zal zijn gekozen. Indien dit niet zo is, en de gekozen plaats van levering bij de afnemer ligt, is de uitkomst van artikel 5 sub (b) EEX-Vo toe te juichen. Immers, veelal vindt de weigering om te betalen grond in een gebrekkige levering of gebrekkige verlening van de diensten. Met de plaats van betaling heeft dit niets van doen. De rechter van de plaats van betaling kan dan ook moeilijk gelden als de meest geëigende rechter om kennis te nemen van het geschil (hetgeen wel de achterliggende gedachte achter artikel 5 sub 1 is geweest en welke gedachte ook in de Verordening wordt onderschreven getuige overweging 12 EEX-Vo). De bepalingen roepen bovendien weer vele andere vragen op waarvan een paar hiervoor zijn behandeld, zodat de praktijk nog steeds geen eenvoudige regel heeft. De formuleringen van a, b en c zijn onduidelijk en leiden tot nieuwe interpretatieproblemen. Voorts bestaat er geen duidelijkheid over de interpretatie van de verstrekking van diensten. Dient het begrip dienstverleningsovereenkomst breed te worden geïnterpreteerd zodat er veel overeenkomsten onder de algemene regel zullen vallen? En waar bevindt zich de plaats van 'verrichten van diensten' als het niet gaat om diensten die door een persoon op een specifieke plaats moeten worden verricht (metselen, harken, onderhouden van computersys-

teem). Waar verricht een advocaat zijn diensten? Vanachter zijn bureau, terwijl hij een aantal keren voor de onderhandelingen naar Londen afreist? Kortom, nog veel onduidelijkheden waar nieuwe jurisprudentie ongetwijfeld een oplossing voor zal brengen, al vergt dat wel weer enige jaren geduld. Dit toont aan dat het belang van een forumkeuzeclausule of een aanduiding in de overeenkomst van de plaats van levering (en eventueel de plaats van betaling) nog steeds groot is en veel langdurige rechtzaken op dit punt kan voorkómen.

Consumenten en verzekeringen

Net als het EEX-Verdrag kent de verordening bijzondere bevoegdheidsbepalingen aanzien van verzekeringen (zie afdeling 3) en door consumenten afgesloten overeenkomsten (zie afdeling 4). De bevoegdheid wordt ten aanzien van deze onderwerpen uitsluitend in deze afdelingen geregeld onverlet het bepaalde in artikel 4 (verweerder geen woonplaats in lidstaat) en artikel 5 sub 5 (bevoegdheid rechter van plaats filiaal) van de verordening. Ten aanzien van verzekeringen is artikel 9 EEX-Vo gewijzigd ten opzichte van artikel 8 EEX-Verdrag.¹⁶ Voorts heeft de EEX-Vo in artikel 15 een wijziging aangebracht ten opzichte van artikel 13 EEX-Verdrag ten aanzien van de vraag wanneer sprake is van een door een consument gesloten overeenkomst. Ten opzichte van het EEX-Verdrag is de reikwijdte van de consumententitel uitgebreid omdat daar nu ook onder vallen alle overeenkomsten die zijn gesloten met een persoon die commerciële of beroepsactiviteiten ontplooit in de lidstaat waar de consument woonplaats heeft, of dergelijke activiteiten met ongeacht welke middelen richt op die lidstaat, of op meerdere staten met inbegrip van die lidstaat, en die overeenkomst onder die activiteiten valt. Niet langer is vereist dat de consument de overeenkomst aangaat in de lidstaat waar hij woont. Ook overeenkomsten die via internet worden gesloten, zelfs als de consument in een ander land dan zijn woonland achter de computer zat, vallen onder het begrip consumentenovereenkomst. Voorts is toegevoegd dat de wederpartij van de consument bij gebreke van een woonplaats in een lidstaat (bij een

rechtspersoon: statutaire zetel, bestuurszetel of hoofdvestiging) toch wordt geacht te zijn gevestigd in een lidstaat als de wederpartij daar een filiaal, agentschap of enige andere vestiging heeft en het geschillen over de exploitatie daarvan betreft. Dit gold al voor verzekeraars onder het EEX-verdrag. Artikel 35 EEX-Vo bepaalt dat een schending van deze exclusieve bevoegdheden een grond oplevert voor weigering van de erkenning en tenuitvoerlegging van de betreffende rechterlijke uitspraak.

Arbeidsovereenkomsten

De bevoegdheid ter zake van geschillen inzake individuele arbeidsovereenkomsten is in de EEX-Vo in een aparte afdeling bijeengebracht. Hierbij is het stramien van de verzekeringstitel en consumententitel gevolgd. De artikelen 18-21 EEX-Vo regelen uitputtend de bevoegdheid inclusief de bescherming van de werknemer bij een forumkeuze, behoudens de toepassing van artikel 4 EEX-Vo (verweerder woont niet in een lidstaat) en artikel 5 sub 5 EEX-Vo (aangelegenheden van het filiaal). Voor werkgevers geldt dat deze, in aanvulling op artikel 4 juncto art. 60 EEX-Vo geacht worden ook woonplaats in een lidstaat te hebben als zij een filiaal, agentschap of andere vestiging in een lidstaat hebben, voorzover het geschillen met betrekking tot dat filiaal et cetera betreft. Dit gold al voor verzekeraars. Voor het overige is de inhoud bijna hetzelfde gebleven. De werknemer kan een werkgever met woonplaats in een lidstaat dagen voor het woonplaatsgerecht van de werkgever, of in een andere lidstaat als de werknemer in die andere lidstaat gewoonlijk zijn arbeid verricht, dan wel indien de werknemer op meerdere plaatsen werkt (voor uitleg hiervan zie arrest HvJ EG 9 januari 1997, *NJ* 1997, 717, Rutten/Cross Medical) als in die andere lidstaat de vestiging van de werkgever zich bevindt of bevond die de werknemer heeft aangenomen. Voor werkgevers en werknemers bestaat er dus nog steeds een verschillend belang bij de vraag of de werknemer op het hoofdkantoor moet worden aangenomen of bij de vestiging in het andere land. De werkgever mag de werknemer slechts oproepen voor zijn woonplaatsgerecht. Dit kan al

onder artikel 2 dus er is geen alternatieve bevoegdheid meer voor de plaats van arbeid voor de werkgever, zoals die wel bestond onder artikel 5 sub 1 EEX-Verdrag. De eisen die aan een forumkeuze werden gesteld bij arbeidscontracten in artikel 17 EEX-Verdrag zijn ongewijzigd gebleven (artt. 21 en 23 EEX-Vo).

bevoegde rechter in het geval van onroerend goed voor tijdelijk gebruik. Artikel 16 sub 1 (b) EEX-Verdrag bepaalde dat ten aanzien van de huur en verhuur, pacht en verpachting van onroerende goederen voor tijdelijk particulier gebruik voor ten hoogste zes maanden, de gerechten van de woonplaats van verweerder eveneens bevoegd waren van de vordering kennis te nemen mits de

tijen is gemaakt, deze partij het recht behoudt om zich tot een ander bevoegd gerecht te wenden, is niet meer teruggekeerd. Artikel 24 EEX-Vo (art. 18 EEX-Verdrag) bepaalt dat buiten de gevallen waarin zijn bevoegdheid voortvloeit uit andere bepalingen van de verordening, de rechter waarvoor de verweerder verschijnt eveneens bevoegd is van de vordering kennis te nemen, tenzij de verschijning betrekking heeft op de betwisting van de bevoegdheid of er een gerecht is dat exclusieve bevoegdheid heeft. Dit betekent dat de stilzwijgende forumkeuze onder de verordening is gehandhaafd.

De niet-verschenen verweerder

Artikel 26 EEX-Vo heeft betrekking op verstekzaken. De regeling is inhoudelijk bijna identiek aan artikel 20 van het EEX-Verdrag. Er is een verwijzing naar de Betekenings-Vo is ingevoegd. Het systeem onder de Betekenings-Vo komt op dit terrein overeen met dat van het Haags betekeningsverdrag. Ook de uitvoeringswet op de Betekeningsverordening sluit op dit terrein geheel aan bij de uitvoeringswet op het Betekeningsverdrag. Bij de toepassing van de EEX-Vo dient eerst te worden vastgesteld of verweerder in een EU-lidstaat woont, maar niet in Denemarken (voor Denemarken geldt de Betekenings-Vo niet). Zo ja, dan dient via de Betekenings-Vo (art. 19) en de daarbijbehorende uitvoeringswet (art. 7) de regelmatigheid en tijdigheid van de betekening te worden aangetoond. Betreft het een verweerder die buiten de EU (of in Denemarken) woont, maar wel in een verdragsstaat van het Haags Betekeningsverdrag woont, dan dient artikel 15 Betekeningsverdrag en artikel 10 Uitvoeringswet Betekeningsverdrag te worden toegepast. Indien verweerder niet in een van de hiervoor genoemde landen woont, dient, net zo als onder het EEX-Verdrag, te worden onderzocht door de rechter of – kort gezegd – de verweerder de dagvaarding tijdig met oog op zijn verdediging heeft ontvangen, of dat daartoe al het nodige is gedaan. De regelmatigheid wordt in dit geval niet getoetst. Bij het niet-verschijnen dient de rechter ambtshalve zijn bevoegdheid te toetsen, net zo als onder het EEX-Verdrag.

Onrechtmatige daad

Bij een onrechtmatige daad kan de pleger worden opgeroepen voor het gerecht van zijn woonplaats (art. 2 EEX-Vo), of voor de plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan of zich kan voordoen. De laatste toevoeging voor dreigende onrechtmatige daden is nieuw, maar was in de rechtspraak al wel aanvaard.

Exclusieve bevoegdheden

Net als het EEX-Verdrag kent de verordening in artikel 22 EEX-Vo (art. 16 EEX-Verdrag) de exclusieve bevoegdheidsbepalingen. Indien een van de exclusieve bevoegdheidsbepalingen van toepassing is, dient elk gerecht dat niet op grond van een dergelijke exclusieve bevoegdheidsgrond bevoegd is en waarvoor de vordering wordt aangebracht, zich ambtshalve onbevoegd te verklaren (art. 25 EEX-Vo (art. 19 EEX-Verdrag)). De exclusieve bevoegdheidsbepalingen zijn grotendeels identiek aan de bepalingen in het verdrag. Er is een wijziging aangebracht ten aanzien van de

eigenaar en de huurder of pachter natuurlijke personen zijn en zij woonplaats in dezelfde staat hebben. Thans heeft artikel 22 EEX-Vo de eis dat de eigenaar een natuurlijk persoon moet zijn, laten vallen.

Forumkeuze

Artikel 23 EEX-Vo (art. 17 EEX-Verdrag), welke bepaling de forumkeuze regelt, is, net als de bepaling ten aanzien van de consumentenovereenkomsten, aangepast aan de wereld van de moderne technieken. Onder de schriftelijke vorm van de overeenkomst wordt thans eveneens iedere elektronische mededeling verstaan waardoor de overeenkomst is vastgelegd. Partijen kunnen voorts overeenkomen dat de gekozen rechter geen exclusieve bevoegdheid bezit. In dit geval is het, naast de in het contract aangewezen rechter, eveneens mogelijk om een andere rechter te adieren die krachtens de EEX-Vo bevoegd is en verkrijgt de gekozen rechter derhalve een concurrente positie. De regel inhoudende dat indien een forumkeuzebepaling slechts ten behoeve van een der par-

Aanhangigheid en samenhang

Afdeling 9 van de verordening behandelt de aanhangigheid en samenhang. Van aanhangigheid is sprake wanneer dezelfde vorderingen gelijktijdig voor gerechten van verschillende lidstaten tussen dezelfde partijen aanhangig zijn. De laatst geadieerde rechter dient zich in dit geval onbevoegd te verklaren indien vaststaat dat de eerste rechter bevoegd is van de vordering kennis te nemen (art. 27 EEX-Vo; art. 21 EEX-Verdrag). Artikel 28 EEX-Vo (art. 22 EEX-Verdrag) bepaalt dat van samenhang sprake is indien twee vorderingen een zekere samenhang vertonen, maar bij gerechten van twee verschillende lidstaten aanhangig zijn. In deze situatie kan de laatst geadieerde rechter de zaak aanhouden en besluiten tot verwijzing naar het eerst aangezochte gerecht over te gaan, maar hoeft hij dit niet te doen. Het tijdstip van aanhangigheid werd onder het EEX-Verdrag bepaald aan de hand van het nationale procesrecht van elk van de betrokken gerechten. Dit kon

derhalve het moment van inschrijving op de rol zijn of het moment van betekenen van de dagvaarding aan verweerder. De verordening biedt thans in artikel 30 een verdrags-autonome oplossing om het moment van aanhangigheid te bepalen. Voor de toepassing van de afdeling wordt een zaak geacht te zijn aangebracht bij een gerecht op het tijdstip waarop het stuk dat het geding inleidt of een gelijkwaardig stuk bij het gerecht wordt ingediend, mits de eiser vervolgens niet heeft nagelaten te doen wat hij met het oog op de betekening of de kennisgeving van het stuk aan verweerder moest doen (verzoekschriftprocedure). Indien het stuk betekend of meegedeeld moet worden voordat het bij het gerecht wordt ingediend, is de zaak aanhangig op het tijdstip waarop de autoriteit die verantwoordelijk is voor de betekening of de kennisgeving het stuk ontvangt, mits de eiser vervolgens niet heeft nagelaten te doen wat hij met het oog op de indiening van het stuk bij het gerecht moest doen (dagvaardingsprocedure). De in de lid-

staten bestaande systemen om het moment van aanhangigheid te bepalen worden derhalve in de EEX-Vo opzijgezet. De EEX-Vo is op dit punt in overeenstemming met de EU betekeningsverordening. Overigens bestaat nog wel onduidelijkheid over de vraag of met 'autoriteit die verantwoordelijk is voor de betekening...' de verzendende instantie (bijvoorbeeld Nederlandse deurwaarder) of de ontvangende instantie (de deurwaarder of andere autoriteit in het land van verweerder die voor de daadwerkelijke betekening moet zorgdragen) wordt bedoeld.¹⁷

Voorlopige maatregelen

Ten aanzien van de voorlopige en maatregelen tot bewaring van recht is artikel 31 EEX-Vo gelijk aan artikel 24 EEX-Verdrag terwijl dit artikel, gelet op de jurisprudentie van het Hof van Justitie, ons inziens, gewijzigd had moeten worden. De ingewikkelde toepassing via de arresten van Uden-Decoline en Mietz is nog steeds aan de orde.

Instellen vordering	Beslissing	Erkenning/ tenuitvoerlegging gevraagd	Toepasselijke regeling bevoegdheid	Toepasselijke regeling erkenning/tul
Voor iw EEX/EVEX (is voor 1 maart 2002)	Voor iw EEX/EVEX tussen beide landen (is voor 1 maart 2002)	Na iw EEX/EVEX tussen beide landen, maar voor 1 maart 2002	Art. 55 EEX-Verdrag verdragen of gemeen recht (art. 70 EEX-Vo en 56 EEX-Verdrag)	Andere verdragen of gemeen recht (art. 56 sub 2 EEX/EVEX)
Voor iw EEX/EVEX (is voor 1 maart 2002)	Na iw EEX/EVEX in beide landen, maar voor 1 maart 2002	Na iw EEX/EVEX tussen beide landen maar voor 1 maart 2002	Art. 55 EEX-Verdrag verdragen of gemeen recht (art. 56 sub 2 EEX/EVEX)	EEX/EVEX indien conform regels bevoegdheidsverdrag tussen beide landen, dan wel de toegepaste bevoegdheidsregels overeen- stemden met EEX/EVEX (art. 54 EEX/EVEX)
Na iw EEX/EVEX maar voor 1 maart 2002	Na iw EEX/EVEX in beide landen, maar voor 1 maart 2002	Na iw EEX/EVEX tussen beide landen maar voor 1 maart 2002	EEX/EVEX	EEX/EVEX
Na iw EEX/EVEX maar voor 1 maart 2002	Na iw EEX/EVEX in beide landen, maar voor 1 maart 2002	Na 1 maart 2002	EEX/EVEX	EEX/EVEX
Voor iw EEX/EVEX, in beide staten (dus voor 1 maart 2002)	Na 1 maart 2002	Na 1 maart 2002	Art. 55 EEX-Verdrag verdragen of gemeen recht (art. 70 sub 2 EEX-Vo en 56 sub 2 EEX-Verdrag), of EEX/EVEX als voor beslissat al inwerking (art. 54 EEX/EVEX)	EEX-Vo indien conform regels bevoegdheidsverdrag tussen beide landen, dan wel de toe- gepaste bevoegdheidsregels overeenstemden met EEX-Vo (art. 66 sub 2(b) EEX-Vo)
Na iw EEX/EVEX voor beide landen maar voor 1 maart 2002	Na 1 maart 2002	Na 1 maart 2002	EEX/EVEX	EEX-Vo (art. 66 sub 2 (a) EEX-Vo)
Na 1 maart 2002	Na 1 maart 2002	Na 1 maart 2002	EEX-Vo (art. 66 sub 1 EEX-Vo)	EEX-Vo (art. 66 sub 1 EEX-Vo)

Erkenning en tenuitvoerlegging

Onder de EEX-Vo is de erkenning en tenuitvoerlegging aanzienlijk vereenvoudigd ten aanzien van het EEX-Verdrag. Onder het verdrag moest een exequatur (verlof tot tenuitvoerlegging) in het land van tenuitvoerlegging gevraagd worden. Hierbij werden dan de in het verdrag opgenomen weigeringsgronden getoetst. De EEX-Vo bepaalt in artikel 41 dat de beslissing uit een lidstaat die aldaar uitvoerbaar is, in een andere lidstaat op verzoek van belanghebbende uitvoerbaar wordt verklaard, zodra aan de in artikel 53 EEX-Vo genoemde formaliteiten is voldaan (er moet een expeditie

van de beslissing overgelegd worden waaruit de echtheid van de beslissing blijkt en een certificaat zoals bedoeld in artikel 54 EEX-Vo (zie modelformulier achter de Vo)). De beslissing behoeft niet reeds te zijn betekend of medegedeeld aan de wederpartij, zoals onder het EEX-Verdrag nog wel was vereist (art. 47 sub 1 EEX-Verdrag). Vervolgens wordt de 'verklaring van uitvoerbaarheid' aan de verzoeker ter kennis gebracht (art. 42 sub 1 EEX-Vo) onder toezending van het origineel van de rechterlijke uitspraak waarop het verlof is geplaatst¹⁸ en wordt de verklaring van uitvoerbaarheid ook aan de partij tegen wie dit

is verzocht betekend of medegedeeld, eventueel vergezeld van de originele uitspraak indien deze nog niet was betekend of medegedeeld (art. 42 sub 2 EEX-Vo). Op grond van artikel 291 juncto 271 Rv kan dit in beide gevallen per gewone brief, tenzij de rechter anders bepaalt. Pas wanneer een rechtsmiddel tegen het exequatur wordt ingesteld, kan aan de weigeringsgronden worden getoetst. Ambtshalve toetsing van de weigeringsgronden bij het vragen van verlof is onder de verordening derhalve niet toegestaan. Dit komt pas aan de orde als het verleend zijn van het verlof wordt betwist.

Weigeringsgronden

In vergelijking met het EEX-Verdrag zijn de weigeringsgronden uitgedund (art. 34 EEX-Vo; was art. 27 EEX-Verdrag). Zo is nu in lijn met de bestaande jurisprudentie bepaald dat de tenuitvoerlegging geweigerd kan worden indien de beslissing 'kennelijk' strijdig is met de openbare orde en is de ingewikkelde voorvragenproblematiek op het terrein van het familierecht vervallen. Hoewel de arbeidsovereenkomsten een aparte afdeling hebben gekregen met beperkingen voor de werkgever om de werknemer overal te dagvaarden dan wel zich op een forumkeuze te beroepen, brengt schending van deze bepalingen geen mogelijkheid tot het blokkeren van de executie mee. In het lijstje van schendingen van bevoegdheden door de eerste rechter komen wel de bevoegdheden inzake verzekeringen en consumenten en de exclusieve bevoegdheden voor, maar ontbreekt, net zo als onder het EEX-Verdrag, de arbeidsovereenkomst (art. 35 EEX-Vo; was art. 28 EEX-Verdrag). De toetsing in geval van een verstekvonnis is ook veranderd (art. 34 sub 2 EEX-Vo). In tegenstelling tot artikel 27 sub 2 EEX-Verdrag behoeft niet meer te worden onderzocht of de betekening regelmatig is geschied, oftewel volgens de voor betekening in de beslissingsstaat geldende regels. In dit stadium is er dus geen toets of bijvoorbeeld de Betekeningsverordening is gevolgd. Een foutje in de betekening, terwijl de verweerder wel kennis draagt van de tegen hem ingeleide procedure leidt dus niet meer automatisch tot het weigeren van erkenning

Vernummeringsschema

EEX/EVEX: art.	EEX-Vo	EEX/EVEX	EEX-Vo
1	1	37	43+44
2	2	38	46
3	3	39	47
4	4	40	43
5	5	41	44
6	6	42	48
6 bis	7	43	49
7	8	44	50
8	9	45	51
9	10	46	53+54
10	11	47	54
11	12	48	55
12	13	49	56
12 bis	14	50	57
13	15	51	58
14	16	52	59
15	17	53	60
	Art. 18-21 (Nieuwe afdeling, oude inhoud)		Art. 61-65 (Verwerking protocol)
16	22	54	66
17	23	54 bis	Vervallen
18	24		Art. 67-68 nieuw
19	25	55	69
20	26	56	70
21	27	57	71
22	28	58	Vervallen
23	29	59	72
	Art. 30 nieuw		Art. 73-75 nieuw
24	31	60	Vervallen
25	32	58	Vervallen
26	33	59	Vervallen
27	34	60	Vervallen
28	35	61	Vervallen
29	36	62	76
30	37	63	Vervallen
31	38	64	Vervallen
32	39	65	Vervallen
33	40	66	Vervallen
34	41 (45)	67	Vervallen
35	42	68	Vervallen
36	43		
Protocol I	62	Protocol V bis	62
Protocol II	61	Protocol V ter	64
Protocol III	52	Protocol V quater	Vervallen
Protocol IV	Betekennings-Vo	Protocol V quinques	Vervallen
Protocol V	65	Protocol V sexies	57 lid 2

en tenuitvoerlegging. De rechter dient wel na te gaan of de verweerder voldoende tijdig en op een toereikende manier het de procedure inleidende stuk heeft ontvangen als met oog op zijn verdediging nodig was. Dit is qua betekeningstoets dus aanmerkelijk minder streng dan onder het EEX-Verdrag. Tevens is toegevoegd dat de weigeringsgrond niet opgaat als een bij verstek veroordeelde verweerder heeft verzuimd een rechtsmiddel aan te wenden tegen de beslissing, terwijl hij hiertoe wel in staat was omdat hij kennis droeg van de beslissing. Dit zet de onder het EEX-verdrag geldende rechtspraak opzij.¹⁹

Verdrag is geen bijstand van een procureur of deurwaarder nodig als de hoofdsom waarvoor tenuitvoerlegging wordt gevraagd niet hoger is dan het bedrag zoals genoemd in artikel 93 sub (a) Rv. Het verzoekschrift dient in de Nederlandse taal²¹ te worden gesteld en voorts te voldoen aan de vereisten zoals neergelegd in artikel 278 sub 1 Rv. Tegen de beslissing van de voorzieningenrechter staat in Nederland beroep open bij de rechtbank (art. 43 EEX-Vo) hoewel in de Bijlage anders staat vermeld.²² Het betreft in dit stadium een dagvaardingsprocedure. De EEX-Vo geeft in artikel 43 de termijnen waarbinnen een rechtsmiddel moet worden ingesteld. De termijnen zijn

te treffen (art. 47 sub 1 EEX-Vo). Men mag aannemen dat dit kan totdat een verlof tot tenuitvoerlegging is verleend. Indien dit verlof is verleend, houdt dat tevens het recht in om bewarende maatregelen te treffen (art. 47 sub 2 EEX-Vo; was art. 39 EEX-Verdrag). Het verrassingselement is onder de Verordening wat groter dan onder het Verdrag. Immers, men kan bij het betrekken van het verlof tot tenuitvoerlegging de verweerder voor de eerste keer in kennis stellen van de beslissing en tevens direct beslag leggen op grond van het verlof. Onder het EEX-verdrag zou de beslissing reeds betekend of medegedeeld zijn zodat de wederpartij nog wel wat tijd had om de goederen te laten verdwijnen. Indien dit risico erg reëel was, diende in het land van tenuitvoerlegging via een afzonderlijke plaatselijke procedure beslagmaatregelen getroffen te worden. Onder de verordening kan, zoals gezegd, alles in één moeite door.

Overgangsrecht

Het overgangsrecht is geregeld in artikel 66 EEX-Vo. De verordening is van toepassing op vorderingen die na 1 maart 2002 worden ingesteld. Echter op vorderingen die voor 1 maart zijn ingesteld, maar waarvan de beslissing na 1 maart 2002 wordt gegeven, dient de EEX-Verordening in de meeste gevallen voor de erkenning en executie van de op de vordering gegeven beslissing ook te worden toegepast. Erkenning en tenuitvoerlegging vinden in elk geval plaats op de wijze zoals in de verordening is bepaald indien beide staten ten tijde van het instellen van de vordering partij waren bij het EEX-verdrag of het parallel verdrag (het EVEX). Is dit niet het geval dan wordt de erkennings- en tenuitvoerleggingstitel van de EEX-Vo toegepast als de door de rechter die in de hoofdzaak over de zaak heeft geoordeeld, toegepaste bevoegdheidsregels overeenstemmen met die van de EEX-Vo of van een tussen beide landen geldend verdrag. Dit laatste geval zal niet al te vaak voorkomen. De meeste voormalige EEX- en de huidige EVEX-landen zijn al geruime tijd partij bij hetzij het EEX hetzij het EVEX. Artikel 70 sub 2 EEX-Vo is in dit licht overbodig en onjuist. Artikel 70 sub 1 EEX-Vo geeft aan dat de in artikel 69

Nederlandse EG-executieverordening

In Nederland wordt de verklaring van uitvoerbaarheid gevraagd bij de voorzieningenrechter van de rechtbank.²⁰ Het betreft hier een verzoekschriftprocedure (art. 2 sub 2 ontwerp-EG-executieverordening). Relatief bevoegd is, volgens artikel 39 EEX-Vo, de rechter van de woonplaats van de partij tegen wie de tenuitvoerlegging wordt gevraagd dan wel de rechter van de plaats waar de tenuitvoerlegging moet geschieden. Het verzoekschrift kan in Nederland worden ingediend door een deurwaarder of procureur. De deurwaarder had die bevoegdheid niet onder het EEX-Verdrag. De deurwaarder mag als gemachtigde optreden omdat daarmee nog meer het doel van de verordening tot het bieden van een eenvoudige procedure wordt verwezenlijkt, aldus de MvT. Net zoals onder het EEX-

verschillend voor verzoeker en degene tegen wie tenuitvoerlegging wordt verzocht. Om verzoeker ook na het verstrijken van zijn beroepstermijn nog de kans te geven in beroep te gaan als blijkt dat de andere partij in beroep gaat van de beslissing tot tenuitvoerlegging, is in artikel 4 ontwerp-EG-executieverordening bepaald dat artikel 339 sub 3 Rv van overeenkomstige toepassing is. Tegen deze beslissing kan dan vervolgens beroep in cassatie worden ingesteld (art. 44 EEX-Vo).

Indien een beslissing van een lidstaatrechter ingevolge de EEX-Vo erkend moet worden in een andere lidstaat, staat dit niet in de weg aan het recht van de verzoeker om, voordat die erkenning in rechte is vastgesteld, voorlopige en bewarende maatregelen in de voor erkenning aangezochte lidstaat conform de daar geldende wetgeving

EEX-Vo opgesomde verdragen (eenzelfde lijst als in art. 55 EEX-Verdrag was opgenomen²³) van kracht blijven voor de onderwerpen die de verordening niet regelt (gelijkluidend aan art. 56 sub 1 EEX-Verdrag), hetgeen een logische regel is. Voorts regelt artikel 70 sub 2 EEX-Vo dat voor beslissingen gewezen voor inwerking van de verordening deze verdragen ook van kracht blijven (gelijkluidend aan art. 56 sub 2 EEX-Verdrag). Dit kan niet de bedoeling zijn voorzover tussen de beslisstaat en de erkennende/tenuitvoerleggende staat wel het EEX of EVEX van toepassing was. Aan de oude verdragen komt men pas toe als de beslissing is gegeven vóór inwerkingtreding van het EEX-Verdrag of EVEX tussen beide staten (zie art. 56 EEX-Verdrag/EVEX).

Schematisch ziet het er als volgt uit. Er is geen rekening gehouden met de toepasselijkheid van verdragen voor speciale onderwerpen (CRM, beslagverdrag). De regeling ten aanzien van deze bijzondere verdragen is in de EEX-Vo hetzelfde gebleven (zie art. 71 EEX-Vo, was art. 57 EEX/EVEX).²⁴

Afronding

Buiten de hier aangestipte veranderingen is er hier en daar nog een kleine aanpassing doorgevoerd. De rechtspraak die onder het EEX-Verdrag is gewezen, blijft – voorzover nog van belang – ook voor de uitleg van de Verordening relevant. Voor de nummering moet even een vertaalslag worden gemaakt. Het EVEX blijft eveneens gelden ten opzichte van de niet-EU-lidstaten. Het is de bedoeling dat het EVEX inhoudelijk aan de EEX-Vo wordt aangepast. ■

Noten

- Verordening (EG) Nr. 44/2001 van de raad van de Europese Unie van 22 december 2000, *PbEG* L 12 (16-1-2001, p. 1 e.v.). Zie voor een bespreking: P. Vlas, 'Herziening EEX: van verdrag naar verordening', *WPNR* 2000/6421, p. 759 e.v. en G.E. Schmidt, 'De EEX-Verordening: de volgende stap in het Europese procesrecht', *NIPR* 2001/2, p. 156 e.v.; R. Wagner, 'Vom Brüsseler Übereinkommen über die Brussel I-Verordnung zum Europäischen Vollstreckungstitel', *IPRax* 2002/2, pp. 75-95; H.-W. Micklitz und P. Rott, 'Vergemeinschaftung des EuGVÜ in der Verordnung (EG) Nr. 44/2001', *EuZW* Heft 1/2002, pp. 15-23; G.A.L. Droz et H. Gaudemet-Tallon, 'La transformation de la Convention de Bruxelles du 27 septembre 1968 en Règlement du Conseil concernant la compétence judiciaire, la reconnaissance et l'exécution des décisions en matière civile et commerciale', *RCDIP* 2001/4, pp. 601-652 en schrijvers dezes in *Juridisch up to Date* 2002/6, pp. 25-32 waarvan dit artikel een bewerking vormt.
- TK* 2001-2002, 28 263, A en nrs. 1-3.
- Het laatste aanpassingsverdrag dateert van 1997 in verband met de toetreding tot de EU van Oostenrijk, Finland en Zweden. Een commentaar op dit verdrag is te vinden in *Kluwer Losbl. Rv, afd. Verdragen*, EEX van de hand van P. Vlas. De tekst van het Verdrag, evenals van de Verordening is te vinden in de voornoemde losbladige Rv en in *T&C Burgerlijke Rechtsvordering* (2002).
- Zie aan het einde van dit artikel voor een hernummeringstabel.
- Zie L. Strikwerda, 'Europese regelgeving inzake grensoverschrijdende betekening', *WPNR* nr. 01/6458, 22 september 2001, pp. 794-802; W. Heemskerk, 'Interregnum Betekeningverordening', *Advocatenblad* 2001/14, pp. 533-536; M.E. Koppenol-Laforce, 'De betekeningverordening in werking per 31 mei 2001; de internationale betekening binnen de EU onder gewijzigd regime', *Juridisch up to date* 2001/12, pp. 18-28; M. Freudenthal, 'Nieuwe Europese betekeningverordening. Sneller betekenen, is de bedoeling', *Advocatenblad* 2001/8, pp. 291-298, en dezelfde, 'Europese verordening inzake de betekening

- en kennisgeving van stukken', *NIPR* 2001/1, pp. 3-11 en *Kluwer Losbl. Rv, afd. Verdragen*, Betekeningverordening met commentaar van P. Vlas. Zie eveneens voor de tekst zonder commentaar: T&C Burgerlijke Rechtsvordering (2002).
- Zie voor een commentaar T&C Burgerlijke Rechtsvordering (2002) (M. Polak en *Kluwer, Losbl. Rv*, artt. 1-14 (P. Vlas) en M.E. Koppenol-Laforce, 'Internationale rechtsmacht in rechtsvordering per 1 januari 2002', *Juridisch up to Date* 2002, nr. 4 en J.W. Rutgers, 'Rechtsmacht van de Nederlandse rechter', *Advocatenblad* 2000/10, pp. 364 e.v.
- TK* 1999-2000, 26 855, nr. 3, pp. 24-25.
- Zie MvT bij uitvoeringswet EG-executieverordening, *TK* 28 263, nr. 3, p. 2.
- Hiermee is een stroomlijning bereikt met artikel 31 CMR, welk artikel diverse alternatieve bevoegdheidsregels geeft en waarin onder andere wordt aangesloten bij de hoofdzetel van verweerder. In de literatuur bestond strijd over de uitleg hiervan; statutaire zetel of werkelijke zetel, of allebei. De voorstanders van de laatste opvatting hebben de EEX-Vo nu aan hun zijde. Het CMR ging als bijzonder verdrag o.g.v. art. 57 EEX-Verdrag voor op het EEX. Dit is onder de Verordening gehandhaafd (art. 71 EEX-Vo).
- Zie de problemen in HR 26 september 1997, *NJ* 1998, 691 m.n. ThMdB; M.E. Koppenol-Laforce, *NTBR* 1998/2, pp. 45-48.
- Opvatting Vlas in *WPNR*, p. 749.
- Opvatting Schmidt, *NIPR* 2001/2, p. 156 en Droz/Gaudemet-Tallon, p. 635, schrijvers dezes *Juridisch up to Date* 2002/6, pp. 25-32.
- Dit zou goed aansluiten bij het oorspronkelijk tekstvoorstel voor art. 5 sub 1 van het voorstel voor een herzien EEX-Verdrag, wat later tot de tekst van de Verordening heeft geleid.
- Of de plaats van levering die uit de 'economie van de overeenkomst' volgt, zoals Ch. Bruneau verdedigt in *JCP* 2001.I.304, nr. 11, waar echter Droz/Gaudemet-Tallon weinig heil in zien wegens vaagheid van het begrip.
- Zie voor een schematisch overzicht: schrijvers dezes,

Juridisch up to Date 2002/6, pp. 25-32.

- zie M.E. Koppenol-Laforce, 'Internationale verkeersongevallen: de bevoegdheid van de rechter en de tenuitvoerlegging van het vonnis', *Verkeersrecht* 2001/10, pp. 313-317.
- Vlas, *WPNR* 2000/6421, p. 752 en M. Freudenthal, *NIPR* 2001/1, p. 10 kiezen, tezamen met enkele buitenlandse auteurs, voor de ontvangende instantie. Schmidt, *NIPR* 2001/2, p. 161 daarentegen kiest voor de verzendende instantie.
- In afwijking van art. 290 sub 3 Rv geen afschrift. Dit gold ook reeds onder de uitvoeringswet EEX.
- Het betreft HvJ EG 3 juli 1990, *NJ* 1993, 75 (Isabelle Lancray).
- In Bijlage II waar art. 39 sub 1 EEX-Vo naar verwijst, staat nog 'president' van de rechtbank. De Europese Commissie zal binnenkort een wijzigingsverzoek krijgen (MvT EG-executieverordening, nr. 3, p. 4).
- Behalve als het ingevolge Wet gebruik Friese taal in het rechtsverkeer het recht bestaat om het verzoek in het Fries te doen. Zie advies RvS en MvT, nr. 3, p. 4.
- Ook hiervoor geldt dat de Europese Commissie is of zal worden verzocht deze bijlage te wijzigen.
- Afgezien van de verdragen die het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland heeft gesloten. Dit dient als een ommissie te worden beschouwd en is veroorzaakt doordat uiteindelijk door dit land geen gebruik is gemaakt van het recht 'to opt-out'. Zie Schmidt, p. 164; Droz/Gaudemet-Tallon, p. 619.
- Overigens laat het woordgebruik van art. 71 EEX-Vo er twijfel over bestaan of ook toekomstige verdragen over bijzondere onderwerpen of revisies van reeds bestaande verdragen worden gedekt. De EU zal in ieder geval steeds vaker aan de onderhandelingsstafel willen zitten en daarmee het speelveld van de lidstaten ernstig inperken (dit is reeds aan de orde bij de onderhandelingen over het Haagse Bevoegdheids- en executieverdrag (zie www.hcch.net (website Haagse Conferentie) voor de stand van zaken).

Omgangsondertoezichtstelling aan banden gelegd

Om hulpverlening bij de nakoming van omgangsregelingen op gang te brengen wordt wel gebruikgemaakt van de omgangsondertoezichtstelling. De Hoge Raad stelde echter in twee opvolgende arresten hoge motiveringseisen aan toewijzing van een 'omgangs-ots'. De overheid moet nu meer haast maken met het tot stand brengen van alternatieven.

Sabine van Gestel
advocaat te Amsterdam

De kinderschermingsverdragen en het EVRM scheppen voor de overheid de verplichting om voorzieningen te treffen om de uitvoering van omgangsregelingen mogelijk te maken. De Staat zou kunnen verwijzen naar de mogelijkheid om wettelijke dwangmiddelen, zoals dwangsom, gijzeling, afgifte kind et cetera te verbinden aan een omgangsregeling, maar uit de praktijk blijkt dat deze middelen over het algemeen weinig effectief zijn. Bovendien is de rechter niet verplicht bij niet-nakoming dwangmiddelen aan de omgangsregeling te verbinden. Terecht moet het belang van het kind in die beoordeling worden betrokken. Ik verwijs naar het arrest van de Hoge Raad van 24 maart 2000 (NJ

2000 nr. 356).

Daar waar de Staat wellicht tekortschiet, kan volgens de Hoge Raad niet van de Raad voor de Kinderbescherming worden verlangd dat die bijspringt. In het arrest van 29 juni 2001 (NJ 2001 nr. 598) heeft de Hoge Raad geoordeeld dat taken en bevoegdheden van de raad volgens artikel 1:238 lid 2 BW bij wet worden bepaald en dat de wet geen bepaling inhoudt volgens welke de raad bijvoorbeeld de taak heeft een door de rechter vastgestelde omgangsregeling te begeleiden. De wet kent ook de rechter niet de bevoegdheid toe de raad die taak op te leggen, aldus de Hoge Raad.

Vaak lijkt in de problematische gevallen begeleiding van of bemiddeling bij de omgangsregeling het meest effectieve middel. Die taak is niet weggelegd voor de Raad voor de Kinderbescherming, met uitzondering van een aantal projecten die thans in het land lopen. Regelmatig wordt gegrepen naar de ondertoezichtstelling (hierna 'ots') om toch de nodige hulp aan de ouders te kunnen bieden, hoewel uit de parlementaire geschiedenis kan worden afgeleid dat het niet de bedoeling is een ots te verzoeken met als enig doel een omgangsregeling tot stand te brengen. In de volgende arresten wordt dit uitgangspunt door de Hoge Raad bevestigd, althans stelt de Hoge Raad hoge motiveringseisen aan de omgangs-ots.

Positieve contactgroei

In de eerste zaak (HR 13 april 2001, NJ 2002 nr. 4) gaat het om een ots van een kind, waarbij de relatie tussen haar ouders

op jonge leeftijd is beëindigd. Het kind is niet door de vader erkend. De moeder is alleen met het gezag over het kind belast en inmiddels heeft haar partner het meisje erkend. Tussen de vader en het kind heeft korte tijd op vrijwillige basis een omgangsregeling bestaan.

De Raad voor de Kinderbescherming in Den Haag heeft de kinderrechtster op 11 november 1999 verzocht het kind onder toezicht te stellen met als doel te komen tot een omgangsregeling, nu tijdens de begeleide omgangscontacten is gebleken dat er sprake is van een positieve contactgroei tussen de vader en het kind. Gezien haar leeftijd en de kwetsbare afhankelijke positie van het kind is de raad echter van mening dat het op dit moment niet verstandig is om de ouders een zelfstandige omgangsregeling te laten uitvoeren (tot op heden is een omgangsregeling niet op vrijwillige basis tot standgekomen). De raad veronderstelt dat door middel van een omgangs-ots de belangen van het kind optimaal behartigd en beveiligd kunnen worden, dat een omgang in dit kader positief uit zal werken met betrekking tot haar ontwikkeling en dat zij wordt bedreigd in haar ontwikkeling indien haar het contact met haar vader wordt onthouden.

De Hoge Raad vangt aan met de overweging dat de maatregel van een ots een inmenging in het gezinsleven van ouder(s) en kind betekent en dat deze maatregel slechts gerechtvaardigd is indien zij berust op de in de wet aangegeven gronden en dient ter bescherming van het belang van het kind. De rechter die de ots uitspreekt, zal volgens de Hoge Raad in zijn beschikking niet alleen moeten vermelden dat deze beide gronden aanwezig zijn, doch ook moeten aangeven op grond van welke gege-

Dat er een voor het kind schadelijk loyaliteitsconflict kan ontstaan, is onvoldoende motivering voor een ots

Omgangshuizen bieden het voordeel dat de ouders zich nog niet in hun juridische stellingen hebben ingegraven

vens hij tot zijn oordeel is gekomen dat de minderjarige zodanig opgroeit dat zijn zedelijke of geestelijke belangen of zijn gezondheid ernstig worden bedreigd, en andere middelen ter afwending van die bedreiging hebben gefaald of waarschijnlijk zullen falen. De Hoge Raad sluit niet uit dat het opleggen van de maatregel van ots gerechtvaardigd kan zijn wanneer het ontbreken van een omgangsregeling of juist het bestaan ervan, dan wel de conflicten of problemen bij het tot stand brengen of het uitvoeren van een omgangsregeling zodanige belastende conflicten of problemen opleveren voor het kind dat deze, op zichzelf of in combinatie met andere omstandigheden, een ernstige bedreiging opleveren voor zijn zedelijke of geestelijke belangen en dat andere middelen ter afwending van deze bedreiging hebben gefaald of, naar te voorzien is, zullen falen. Dat een omgangsregeling niet op vrijwillige basis totstandkomt en dat de Raad voor de Kinderbescherming stelt dat een minderjarige ernstig wordt bedreigd in haar ontwikkeling als zij geen contact heeft met haar biologische vader levert volgens de Hoge Raad echter geen toereikende motivering op voor toewijzing van het ots-verzoek.

Loyaliteitsconflict

In te tweede zaak (HR 13 april 2001, NJ 2002 nr. 5) heeft de Raad voor de Kinderbescherming op 20 november 1999 de rechtbank verzocht een minderjarige onder toezicht te stellen, met als doel het tot stand brengen van een omgangsregeling tussen vader en kind. De kinderrechtster heeft het verzoek toegewezen en deze beschikking is door het Hof Leeuwarden bekrachtigd. Het lijkt alsof de raad en het hof zich in deze zaak meer bewust zijn van de wettelijke vereisten voor een ots. Zo stelt de raad dat het goed voor de ontwikkeling van het kind is dat hij contact heeft met zijn vader, die overigens van mei 1997 tot februari 1998 op

Foto: Arie Kievit/Hollandse Hoogte

Rotterdam, 1997: Gescheiden vader in actie

het kind heeft gepast, waardoor tussen de twee een binding is ontstaan. Als het kind de man niet meer ziet zal hij zich later af gaan vragen waar zijn vader is en zich in de steek gelaten voelen, aldus de raad.

Het hof vervolgt met de overweging dat hoewel het in het algemeen voor een goede ontwikkeling van een kind wenselijk is dat het omgang heeft met beide ouders en het ontbreken van die mogelijkheid kan meebrengen dat zijn zedelijke of geestelijke belangen of zijn gezondheid ernstig worden bedreigd, dit niet wil zeggen dat steeds wanneer de mogelijkheid tot omgang ontbreekt de belangen van het kind worden bedreigd in de zin van artikel 1:254 BW. Het hof vindt echter dat uit de stukken voldoende is gebleken van gronden die een ots rechtvaardigen. Voortzetting van deskundige hulp aan de ouders voor het tot stand brengen van een goed lopende omgangsregeling acht het hof dringend geboden nu moeder apert blijft weigeren haar medewerking aan de totstandkoming van contacten tussen het kind en vader te verlenen. De kans bestaat anders dat het kind in de toekomst in een loyaliteitsconflict komt te verkeren, aldus het hof.

De Hoge Raad herhaalt hetgeen in het eerste arrest van 13 april 2001 is overwogen, maar vindt de enkele kans dat het ontbreken of niet-nakomen van een omgangsregeling voor de minderjarige nadelig of schadelijk zal zijn, onder meer omdat deze daardoor in een loyaliteitsconflict zou *kunnen* komen te ver-

keren, niet een toereikende motivering opleveren voor het opleggen van de ots.

Afwachten

Het risico bestaat dat met voornoemde arresten de kinderrechtster aan de Raad voor de Kinderbescherming niet alleen de opdracht geeft te onderzoeken of een omgangsregeling gewenst is, maar tevens verzoekt te onderzoeken of de belangen van het desbetreffende kind in de zin van artikel 1:254 BW worden geschaad bij het uitblijven van een omgangsregeling. In zijn conclusie onder het arrest van de Hoge Raad van 3 april 2001, *NJ* 2002, nr. 4, verwijst de A-G mr. Moltmaker naar het overzicht van M. Ringeling-Bellaart van de wijze waarop schade aan een kind als gevolg van problemen bij de uitvoering of totstandkoming van een omgangsregeling tot uiting kan komen. De vraag is echter of ouders gediend zijn met extra onderzoeken van de raad, langere wachttijden, dikkere rapporten et cetera. De bevindingen van de raad zullen eerder tot munitie voor de ene ouder dienen en de andere ouder zal zich wellicht beroepen op het recht van contra-expertise.

Uit voornoemde arresten kan opnieuw worden afgeleid dat primair bij de Staat de taak ligt voorzieningen te treffen voor ouders om het recht op omgang te kunnen effectueren en niet bij de Raad voor de Kinderbescherming of voogdij-instellingen. Wettelijke dwangmiddelen zijn vaak niet

toereikend. Het uitbreiden van de onderzoeken van de Raden voor Kinderbescherming lijkt weinig nuttig. Beter kan dit geld besteed worden voor het oprichten van nieuwe bemiddelingsprojecten en omgangshuizen, zodat in een veel eerder stadium de ouders hulp kan worden geboden.¹ De ouders hebben zich dan nog niet ingegraven, zoals men in de loop van een gerechtelijke procedure, eventueel met raadsonderzoek, wel ziet gebeuren. Wellicht vergt het een extra investering op korte termijn, maar gezien de resultaten die in het buitenland zijn behaald en ook met het omgangshuis in Rotterdam is de kans groot dat die investering in de toekomst vruchten afwerpt.

Het Ministerie van Justitie is echter niet van plan op korte termijn initiatieven in die richting te ontwikkelen. In de laatste begrotingsonderhandelingen is het opnieuw niet gelukt financiële middelen te verkrijgen voor een *pilotproject* omgangshuizen. Voorlopig wil het Ministerie van Justitie het houden bij het bemiddelingsaanbod van de Raad van de Kinderbescherming en wacht het de behandeling door de Kamer af van de uitkomsten van de experimenten De Ruiter, die overigens positief zijn geëvalueerd door het onderzoeksinstituut Verwij en Jonker.

Noot

- ¹ Zie S. van Gestel, 'Het omgangshuis', in *Advocatenblad* 2001-14, pp. 543-545.

(advertentie)

FIF 33

RECHERCHE- EN INFORMATIEBUREAU

Ted belooft u van de advocatuur en het bedrijfsleven.
Voornamelijk in bedrijfsrechtbreken en arbeids- en bouwrecht.

- overname, zieleverkoop
- overname, concurrentiebeding
- distributieovername
- handelsrechten
- fraude
- privacyonderzoek

Telefoon . DID - 477 13 22 E-mail . info@fif33.nl
Fax . DID - 477 08 10 Internet . www.fif33.nl

Vraag deze brochure aan voor het complete adresblad.

Bezoekadres. Heerenkade 136, 3021 DM Rotterdam
Correspondentieadres. Postbus 73210, 3001 HE Rotterdam

Komt u tot uw recht?
www.advocatenwerk.nl

HV&PARTNERS
VOOR JURISTEN, VAST OF INTERIM

 TEL 010 - 2400605

DEBIL

‘Mijn dochter zei ooit: zo hard als jij hebt moeten werken in die kakwereld, dat zou ik nooit willen’

Het adagium Virtus nobilitat is vervangen door een nieuw devies: vrije tijd adelt! Maar geldt dat ook voor de advocatuur en de rechterlijke macht? Over de zoektocht naar het evenwicht tussen werk en vrije tijd.

Martine Goosens
freelance journalist

Mr. Eric Vilé (56), partner bij CMS Derks Star Busman in Utrecht is getrouwd met Henriëtte Vilé en heeft twee dochters: Marjolein (29) en Catelijne (25).

Woensdagavond 20.15 uur thuis bij Vilé in Bunnik: ‘ik zit nog aan de borrel. Wij eten altijd laat. Henriëtte heeft ook vier volle werkdagen als medisch analiste in het Academisch Ziekenhuis in Utrecht en sinds de kinderen het huis uit zijn hebben wij ’s avonds de tijd aan onszelf. Vroeger was dat wel anders. Vooral in de jaren voordat ik partner werd en de eerste vijf à zes jaar daarna heb ik enorm hard gewerkt, ook ’s avonds en in de weekenden was ik nauwelijks thuis. Ik wilde kost wat kost partner worden en toen het eenmaal zover was wilde ik bewijzen dat ik het waard was. Die

Foto's:

tomeloze ambitie heeft veel tijd en energie gekost, juist in de periode waarin de kinderen klein waren.

Twee keer is het me overkomen dat ik zoveel werkte dat ik over mijn grenzen ging. Slapeloze nachten en verlies van concentratie waren het gevolg. Ik merkte dat ik minder graag naar kantoor ging en als ik er zat kwam er weinig uit mijn handen. Daar lag ik dan weer wakker van. Om de cirkel te doorbreken heb ik gas terug moeten nemen. Twee keer ben ik vol op de rem gaan staan. Ik heb daarvan geleerd, ik herken de symptomen in zo'n vroeg stadium dat het me niet nog eens zal gebeuren. Een stapje terug zou ik overigens best willen, vier dagen werken klinkt aantrekkelijk, maar ik kan niet aangeven waarom ik het

INSAANS

niet doe. Dat geen compagnon bij ons deeltijd werkt speelt misschien een rol, maar wat het fulltime werken voor mij vooral betekent is dat ik mijn werk bijzonder leuk vind. Ik heb nog steeds de ambitie om vol mee te draaien en zolang ik lekker in mijn vel zit en geniet, ga ik door.

Eigenlijk is er in de ruim dertig jaar dat ik advocaat ben weinig veranderd, ook nu zie ik de jongeren met partnerambitie vreselijk hard werken om hun doel te bereiken. Ze zuchten wel eens, maar desondanks gaan ze evenals ik vroeger toch gewoon door. Vrouwen dreigen vaker af te knappen; zij dragen naast verantwoordelijkheden op kantoor meestal ook de zorg voor de organisatie thuis. Sommige medewerkers die te veel hooi op hun

vork nemen spreek ik toe. Ik vertel ze dat partnership ook haalbaar is met minder stress en declarabele uren, maar de ambitie weegt net als bij mijzelf in die jaren veel zwaarder dan de wil om te luisteren en het rustiger aan te doen. Van het beeld dat jonge mensen meer belang hechten aan vrije tijd zie ik bij ons op kantoor vrij weinig terug.

De laatste jaren probeer ik het iets rustiger aan te doen. Ik streef naar ongeveer 8 declarabele uren per dag tijdens kantooruren, waarbij mijn werkdag iets vroeger begint. Ik sta vroeg op en zit rond 7.45 uur achter mijn bureau. Tot een uur of negen is het dan stil op kantoor en word ik niet door cliënten lastiggevallen. Die anderhalf uur werk ik uiterst geconcentreerd en besteed ik dus zeer effectief. Die extra tijd heb ik nodig om tijdig naar huis te gaan en toch te voldoen aan de norm. Ik leef – meer dan bijvoorbeeld 10 jaar geleden, dat is wél veranderd – in declarabele uren en budgetten en alhoewel ik inmiddels de ervaring en rust heb om daar goed mee om te gaan, veroorzaakt dat wel de nodige stress. Daarom vind ik het belangrijk om op gezette tijden te ontladen. Ik woon zo dicht bij kantoor dat ik binnen vijf minuten thuis ben. Dat was vooral toen de kinderen klein waren ideaal. Tussen de middag kon ik thuis met ze lunchen, maar het nadeel is dat je nauwelijks gelegenheid hebt om afstand te nemen. Als ik thuis ben dreunt mijn werk nog na in mijn hoofd. Een goede manier om te ontladen is een bezoek aan het Concertgebouw of de Kleine Komedie in Amsterdam. Ik

hou van muziek, toneel, cabaret en theater, vormen van ontspanning die ervoor zorgen dat de drukte in mijn hoofd verdwijnt. Daarnaast hou ik van sport, ik ben jarenlang bestuurslid en secretaris geweest van de sectie betaald voetbal van de KNVB. Ook mijn advocatenpraktijk staat in het teken van sport, mijn specialisatie is sportrecht. Ik hockey met een veteranenteam van Kampong en speel af en toe op zaterdagmorgen golf. Omdat we geregeld al op vrijdagavond afreizen naar ons huis in Friesland en pas op zondagavond terugkeren, schiet dat golfen er steeds vaker bij in. In plaats daarvan zeil ik met onze Randmeer. Verder lees ik veel moderne Nederlandse literatuur, vooral debutanten. Jeroen Brouwers is mijn favoriet.

Als ik terugkijk had ik toen de kinderen klein waren een intensievere vaderrol willen vervullen. Hun dagelijks leventje heb ik af en toe wel een beetje gemist. Mijn jongste dochter is ook advocaat geworden, maar mijn oudste dochter zei na haar rechtenstudie: 'Zo hard als jij hebt moeten werken in die kakwereld, dat zou ik nooit willen'. Hectische jaren zonder veel tijd voor je gezin horen nu eenmaal bij het advocatenvak en een bepaald niveau van praktijkbeoefening, maar ik vind de keuze van mijn oudste dochter voor het bedrijfsleven zeer begrijpelijk. Inmiddels is mijn leven in rustiger vaarwater terechtgekomen, overigens zonder dat ik daar bewust naartoe heb gewerkt. De juiste balans is eigenlijk als vanzelf ontstaan.' ■

In het nieuws

Strakker keurslijf voor private recherche

Een stuurgroep van het Ministerie van Justitie wil de greep op de private recherche vergroten. Er zou een verbod moeten komen op verregaande onderzoeksmethoden die een inbreuk maken op de persoonlijke levenssfeer van de onderzochte personen. Aan de andere kant zouden de mogelijkheden voor informatie-uitwisseling tussen politie en particulieren moeten worden verruimd.

De stuurgroep, die wordt voorgezeten door directeur-generaal Rechtshandhaving Stan Dessens, heeft eind april rapport uitgebracht aan de minister van Justitie. Na een korte adviesronde zal deze waarschijnlijk nog voor de zomer zijn standpunt bekendmaken. Op een studiedag, die op 5 april werd gehouden in Zeist, gaf Dessens aan wat de beleidsuitgangspunten zijn van de stuurgroep. Volgens Dessens moet 'paal en perk worden gesteld' aan de onderzoeksmethodes die particuliere rechercheurs soms gebruiken. In tegenstelling tot de politie zijn zij volgens Dessens aan 'bijzonder weinig regels' gebonden. Behalve een wettelijk verbod op verregaande methoden moet de branche zelf de onderzoeksmethoden en technieken aan banden leggen binnen de kaders die Justitie zal aangeven. Aangezien het toezicht van de politie op de branche tekortschiet, moet er volgens de stuurgroep een onafhankelijk toezicht-houder komen. Na de aanpassing van de Wet particuliere beveiligingsorganisaties en recherchebureaus (WPBR) gelden de nieuwe regels niet alleen voor onafhankelijke organisaties en bureaus, maar ook voor interne rechediensten van bedrijven en instanties, voor handelsinformatiebureaus, schade-expertisebureaus en forensisch accountants.

Vice-president Huub Willems van het gerechtshof Amsterdam is een warm voorstander van nieuwe wetgeving, 'om de rechtspraak van de Hoge Raad terzijde te stellen'. Volgens de Hoge Raad kan onrechtmatig verkregen bewijs worden gebruikt in strafzaken zolang het niet is vergaard door of onder regie van politie en justitie. Ook in civielrechtelijke en arbeidsgeschillen accepteert de rechter vaak bewijsmateriaal dat particulieren onrechtmatig hebben verkregen. (Zie ook *De grenzen van private opsporing* van M. Kremer in het *Advocatenblad* van 11 januari 2002.) Willems wil dat voor private onderzoeken dezelfde normen gelden als voor strafverordening.

Volgens bijzonder hoogleraar forensische expertise op financieel terrein en algemeen directeur van SBV forensic business experts & investigators, Cees Schaap, komen de materiële normen uit het privaatrecht op hetzelfde neer als de formele normen van strafverordening. Voor hem is aanpassing van de wetgeving dan ook niet nodig. Ook voorzitter Willem van Hassel van de Vereniging van particuliere beveiligingsorganisaties ziet daar de noodzaak niet zo van in. De branche heeft gedragscodes en ontwikkelt een kwaliteitssysteem. Bovendien voert de branche op dit moment overleg met het College Bescherming Persoonsgegevens over de koppeling van vergunningen aan een goedkeurende verklaring van het college. Bureaus die zich niet aan de privacyregels houden, zouden dan geen vergunning krijgen of hun vergunning verliezen. Van Hassel is wel een voorstander van onafhankelijk extern toezicht.

Forensisch accountants

Als het aan de stuurgroep-Dessens ligt, scheert de wetgever forensisch accountants over één kam met privé-detectives. Volgens Schaap doen forensisch accountants vooral onderzoek naar de toedracht en/of de verdwenen vermogensbestanddelen, terwijl particuliere rechercheurs vooral op zoek zijn naar de dader. De WPBR geldt nu alleen voor onderzoek naar personen, maar de stuurgroep wil ook het onderzoek naar goederen onder de werkingssfeer van de wet brengen. 'In dat domein kunnen immers ook inbreuken op de persoonlijke levenssfeer worden gemaakt. Voor een onderscheid is geen goede rechtvaardiging,' vindt Dessens.

Het adjectief forensisch, waarmee accountants en vergelijkbare onderzoekers zich graag positioneren aan de bovenkant van de markt, blijkt verwarring en kritiek op te roepen. En adviseur van het Nederlands Forensisch Instituut wil de term forensisch beperken tot de getuige-deskundige die door de rechter is benoemd. Willems, die ook plaatsvervangend voorzitter is van de Raad van Tucht voor accountants, liet zijn kritiek op het optreden van forensisch accountants doorschemeren. Volgens hem moet de accountant zijn opsporingpretenties onderdrukken. 'Het is van tweeën één. Of hij is accountant met het gezag dat de maatschappij hem toekent en dan laat hij het epitheton forensisch weg. Of hij is hulpje van de opdrachtgever die hij zijn expertise aanbiedt. Maar dan is hij geen accountant.'

Een lichtpuntje voor de forensisch accountants is de opvatting van het Tweede-Kamerlid Joost Niederer. Deze wil de evaluatie van de accountantswetgeving aangrijpen om aparte wetgeving voor forensisch accountants in te voeren en een aparte titel: FA.

(Lex van Almelo)

Juristen van SRK Rechtsbijstand beëdigd

De rechtsbijstandsverzekeraar SRK Rechtsbijstand zal in totaal dertig medewerkers laten inschrijven al advocaat. De eerste groep is 26 april beëdigd, de overigen volgen eind mei. Een groot deel van hen is eerder al advocaat geweest. SRK wil het liefst zoveel mogelijk zaken in huis behandelen. In een persbericht klaagt de verzekeraar erover dat de huidige regeling voor advocaten in dienstbetrekking onvoldoende mogelijk maakt dat cliënten 'een deskundige en specialistische behandeling [krijgen] en de kosten laag kunnen blijven, waardoor een verantwoorde premieontwikkeling bereikt wordt. Door de verplichte vrije [advocaten]keuze kunnen kwaliteit en kosten niet gegarandeerd worden. (...) Omdat het er echter niet naar uit ziet dat de verordening op korte termijn wordt aangepast, tracht SRK er nu mee te werken.' Dit alles op proef en voor een termijn van twee jaar.

(advertentie)

Zijn buitlandensfunctie is Peter op het lijf geschreven.

Fraude. Het is overal. Op dinsdagmiddag om 14.25 uur in Peters schietbuis lijfgeschreven. Omdat zijn team er voor zorgt dat Peter zijn werkweek beschuift met korten bezekken. Conform zijn bezekverzekering.

Fraude? Schalke & Partners heeft de laatste jaren bouwen. Of helpt u het voorkomen. Enkele zaken als vermoeden van in- of externe diefstal, oplichting, bedrijfsoplossing, productvernietiging, leidingloze afpensing, dubieuze schulden en onrechtmatig zelfkverzuim. Ook u kunt er zeker mee te maken krijgen. Maar ook voor screenings en security-audit is het goed het zaken voor het aangeven te nemen. Schalke & Partners. Direct. Doortastend. Door de wet gevend.

Schalke & Partners bv

Interne voor kwaliteitszorg en -prestatie

MET DE NEUS OP DE FEITEN

Info@schalke.nl T 070 822.11.44 www.schalke.nl
Breda - Amsterdam - Antwerpen - Brussel

Argentijnse toestanden

(Advocatenblad 2002-7, 5 april 2002, p. 291)

Geachte heer Kaaks, Hierbij reageer ik namens het Openbaar Ministerie op uw column. Met alle respect voor het werk van columnisten, voor wie spot en ironie de instrumenten bij uitstek zijn: als u een nieuwe Aanwijzing van het Openbaar Ministerie becommentarieert, helpt het als u weet waar u over schrijft. Uit uw column maak ik op dat u tijdens het schrijven ervan niet gehinderd bent door enige kennis van zaken. Graag voorzie ik u van relevante feiten met betrekking tot de nieuwe Aanwijzing Voorlichting opsporing en vervolging aan de hand van uw eigen column.

Allereerst het door u beschreven toekomstige incident. Het is ondenkbaar dat de politie geen mededelingen doet over een zo grootschalige actie. Het is zelfs voor minder aandachttrekkende politieacties in een aantal gevallen geboden om te media in te lichten. In de concept-Aanwijzing staat dat OM en politie de media of betrokkenen informeren, wanneer dat kan leiden tot vermindering van onrustgevoelens.

Wat echter noch de politie, noch het OM in uw voorbeeld mag doen, is vermelden dat uw buurman is opgepakt. Of de initialen en het adres van de arrestant verstrekken. Uw buurman heeft namelijk het recht op respect voor zijn persoonlijke levenssfeer en het OM heeft de wettelijke plicht om zijn privacy te beschermen.

U stelt vervolgens de vraag wanneer het OM dan wel informatie geeft en geeft daarop zelf het antwoord: pas als de zaak onder de rechter is. Ook dit is een grove verdraaiing van de werkelijkheid. Op vragen van journalisten kán in alle stadia van een opsporingsonderzoek antwoord worden gegeven. Daarbij wordt een aantal belangen en grenzen afgewogen. Het uitgangspunt is 'openbaar, tenzij', hetgeen aangeeft dat het belang van openbaarheid zwaar weegt. Daartegen kunnen zich echter onderzoeks- en vervolgings- en ook privacybelangen verzetten.

In zaken waarvoor de (inter-)nationale media zeer grote belangstelling zullen hebben, wordt van OM- en politievoorlichters verder gevraagd prudent om te gaan met *actieve* persberichtgeving. Als in een dergelijke zaak wordt overwogen een aanhouding zelf bekend te maken, wordt dat pas gedaan nadat de raadkamer van de rechtbank de gevangenhouding heeft geboden. In de praktijk zal dat na een dag of tien zijn. Als door een journalist wordt gevraagd of in deze zaak een of meer aanhoudingen zijn verricht, kan dat echter gewoon bevestigd worden.

De reden voor dit beleid – dat, nogmaals, van toepassing is in een beperkt aantal zeer publiciteitsgevoelige zaken – is te voorkomen dat een verdachte in een dergelijke zaak als gevolg van de actieve berichtgeving van het OM al als dader wordt gebrandmerkt voordat de rechter gesproken heeft. Het gebeurt bovendien geregeld dat verdachten in dergelijke zaken de 'raadkamertermijn' niet eens halen, omdat bijvoorbeeld een DNA-test uitwijst dat zij de dader onmogelijk kunnen zijn. Kom dan nog maar eens van het stempel af.

Twee alinea's later werpt u de vraag op of de voorlichtingsregels onderscheid maken tussen rechtspersonen en natuurlijke personen. Het antwoord daarop luidt bevestigend. Daar waar de regels privacybescherming betreffen, gaat het om natuurlijke personen, omdat rechtspersonen geen persoonlijke levenssfeer hebben. Ten tweede is op 1 maart jl. de Aanwijzing Hoge transacties en transacties in gevoelige zaken in werking getreden. Deze bepaalt dat een dergelijke transactie gepaard *moet* gaan van een persbericht, waarin de naam van de betrokken (rechts-)personen bekend dient te worden gemaakt.

Dat de nieuwe voorlichtingsregels zijn ingegeven door het motief van zelfbescherming en dat justitie zélf niet in de schijnwerpers wil, zijn uw gevolgtrekkingen. Voorzitter van het College van procureurs-generaal J.L. de Wijkerslooth heeft meermalen betoogd (onder meer in een artikel op de Forum-pagina van de Volkskrant op 15 maart jl.) dat het OM zich juist meer moeite moet getroosten om te laten zien wat het doet. Maar niet ten koste van de belangen van mensen die het dient te beschermen.

U schrijft verder dat de Raad van Hoofdd commissarissen tegen de nieuwe regels is omdat de raad meent dat het publek er recht op heeft te weten *wie* is aangehouden. Uit de reactie die de RHC heeft gegeven – onder meer in een brief aan het College – blijkt dat dit uitdrukkelijk niet de mening van de politie is. De kritische noten richten zich op heel andere punten.

Uw eindconclusie bevat geen feiten en daar zal ik dan ook niet op reageren. Dat het OM deze niet deelt, moge duidelijk zijn.

(Den Haag 18 april, A.M. van het Erve, Voorlichtingsdienst Openbaar Ministerie)

(advertentie)

ITALIENSE ADVOCATEN

U bent betrokken bij een onderneming in zwaar weer?
Deze onderneming verdient een tweede kans?
Yupango helpt uw cliënt naar de volgende fase!

Yupango ondersteunt innovatieve ondernemingen die een aantrekkelijke potentie hebben na herstructurering of recovery. Door middel van professioneel tijdelijk management gecombineerd met risicofinancieringen bieden wij de kritische resources voor verandering. In een (hege-)leidende rol lossen wij een onderneming door het traject van een hernieuwde start.

U wilt meer weten?

→ Bezoek <http://www.yupango.com> of bel: +31 - (0)76 - 5200442
 → Michiel de Jongh of René Donker staan u graag te woord.

Yupango - Vlaszak 12 - 4811 CR - Breda

Iks ging weer eens pleiten

Leo van Osch

De descende zou worden gehouden in een met klokken, heiligenbeelden onder glazen stolpen, en dito prullaria ingerichte burgermanswoning van een van de ruziënde burens, Konijn genaamd. Alles wat tussen burens mis kon gaan was ook misgegaan, had hij in conclusie van antwoord genoteerd. In de baaiërd van kleingeestige meningsverschillen ging het nu om overgroeide takken van een klimop.

X was eerst bij zijn eigen cliënt Donkers binnengelopen en overzag de feitelijke situatie met een geruste blik. Niks geen overhangende takken natuurlijk. 'Dat is omdat u er bent mijnheer', zou mevrouw Konijn later die middag tegen de rechter pruttelen.

Op het afgesproken uur ging hij eens poolshoogte nemen bij Konijn of de rechter zijn opwachting al had gemaakt. Konijn, al wat op leeftijd, kwam steunend op een stok naar de voordeur en zag hem aan voor de magistraat, waaruit meteen duidelijk werd dat deze nog niet was gearriveerd.

'Meld maar als het zover is, ik zit bij de burens', zei hij in alle vriendelijkheid, waarop Konijn een voorschot nam op wat die middag nog ging komen: 'Ik bel daar', onderwijl vervaarlijk met zijn stok in de richting van de burens zwaaiend, 'niet aan'.

Dan niet, dacht X, zijn schouders ophalend. Na enige minuten meldde de rechter zich met een stoïcijns kijkende griffier bij de woning van Donkers met de mededeling dat Konijn niet met hen wilde praten. Nu dat wel de bedoeling van de comparitie was kwam de vraag op hoe verder te gaan.

'U zou op de schutting kunnen gaan zitten,' opperde X, die het komische van de situatie wel inzag. Besloten werd tot een toneelstuk in een aantal bedrijven, waarbij de rechter en griffier met beide advocaten als weermannetjes en -vrouwtjes van het ene in het andere woninkje doken.

Nee, zo concludeerde het hele gezelschap staande op de achterplaats van Konijn, waar het oog pijnlijk werd getroffen door afzichtelijk bijna fluorescerend kunstgras en een klein leger zo mogelijk nog afgrijselijker, al dan niet hengelende tuinkabouters, van enige overhang was geen sprake.

Vrouw Konijn voerde hen naar de garage waar een miniem fossiel takje klimop waarneembaar was. 'Hoe zou u dat nu vinden?' vroeg ze. X zweeg, het zou hem geen ene bal kunnen schelen.

Konijn vond een toneelstukje niet genoeg, het moest een drama worden. Bij het tweede bezoek aan zijn woning greep hij naar zijn borst, gleed van zijn stoel en begon angstwekkend te piepen en rochelen. Hup, tafel aan de kant, Konijn languit op de grond en zijn vrouw die rustig en geroutineerd een verstuiver bij zijn mond bracht. Neen, er behoefde geen ziekenauto te worden gebeld. Van zijn cliënt wist X al dat Konijn deze act wel vaker opvoerde als hij zijn zin niet kreeg.

Op de achterplaats van Donkers dreigde even later een door een windvlaag gekantelde, op het balkon van zijn cliënt staand droogrek met wasgoed in de tuin van Konijn te kiepen. Donkers sprintte naar boven om verder onheil en een nieuwe procedure, zoals X binnensmonds mompelde, te voorkómen.

Ze kwamen er godzijdank uit.

Nadat de griffier een handje was geholpen met het vinden van een stopcontact kon de laptop worden aangesloten en het pv worden opgemaakt. Konijn barstte zelfs in tranen uit, al had hij in de ogen van X niet meer gekregen dan wat Donkers al maanden geleden had aangeboden.

Voordat Konijn ten tweede male zou kunnen neerzigen werd het pv ondertekend. Daarna adviseerde hij zijn cliënt om hetzelfde te doen en zo was eenieder tevreden. Het zou, bedacht X op de fiets terug, een mooi zaakje voor de rijdende rechter zijn geweest.

Aanpassing Vademecum door nieuw Rv

Per 1 januari 2002 is boek 1 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering gewijzigd. Dit resulteert in de volgende aanpassingen van het Vademecum Advocatuur Wet- en regelgeving 2002 (pp. 450-451):

tabelgedeelte:

oud	nieuw
voorlopige voorziening	kort geding
€ 1.182 (per abuis)	€ 182

tekstgedeelte:

oud	nieuw
ontruimingen sec	ontruimingskortgeding
voorlopige voorziening ex artikel 116 Rv.	incassokortgeding ex artikelen 223 en 254 lid 4 Rv.
artikel 57a Rv.	artikel 238 Rv.
artikel 57 lid 6 Rv.	artikel 241 Rv.
artikel 56 Rv.	artikel 237 Rv.
artikel 57 Rv.	artikel 239 Rv.
artikel 57ab Rv.	artikel 242 Rv.

De Wet- en regelgeving op BalieNet is inmiddels aangepast.

Rectificatie

Vademecum Advocatuur Personen 2002

Raad van Toezicht Haarlem (p. 16)

J.H.P. Smeets, *deken*

B.J. Sol, *wnd. deken (secretaris)*

Mw. J.J. Booij-Van Hoek (*lid*)

Mw. M.E. Biezenaar (*rechtshulp*)

E.M. van Hemert (*opleiding, rechtspositie, stagiaires*)

H.J. van der Hauw (*penningmeester, publiciteit, buitenland*)

S. Wieberdink (*strafrecht*)

Mw. Th.M. Dams (*adjunct-secretaris*)

Het e-mailadres van de deken is: mrijhsmeets@hetnet.nl

Overige adressen en telefoonnummers vindt u onder andere op de website: www.advocatenorde-haarlem.nl

Bereikbaarheid Bureau geoptimaliseerd

Om *advocaten* met vragen zo goed mogelijk van dienst te zijn heeft de Nederlandse Orde van Advocaten haar bereikbaarheid als volgt geoptimaliseerd:

Onderwerp	Telefoonnummer	E-mailadres
N.a.w. gegevens advocatuur	070 – 335 35 29	adres@advocatenorde.nl
Centrale Controle Verordeningen	070 – 335 35 26	ccv@advocatenorde.nl
Landelijke financiële bijdrage	070 – 335 35 23	finorg@advocatenorde.nl
Opleiding: alle vragen (09.00-12.00 uur)	070 – 335 35 55	opl@advocatenorde.nl
Communicatie: Advocatenblad, brochures et cetera	070 – 335 35 52	pr@advocatenorde.nl
Alle overige vragen van advocaten	070 – 335 35 71/86	helpdesk@advocatenorde.nl

Bovenstaand colofon zal permanent in deze rubriek 'Van de Orde' worden gepubliceerd. De colofon is ook te vinden op BalieNet (rubriek Organisatie/Adressen).

Voor niet-advocaten is beschikbaar:

Onderwerp	Telefoonnummer	E-mailadres
Scholieren- en studievoorzichting	070 – 335 35 52	scholieren@advocatenorde.nl
Opleiding Advocatuur (09.00 – 12.00 uur)	070 – 335 35 55	opl@advocatenorde.nl
Alle overige vragen van niet-advocaten	070 – 335 35 35	info@advocatenorde.nl

Praktizijns-Sociëteit op het web

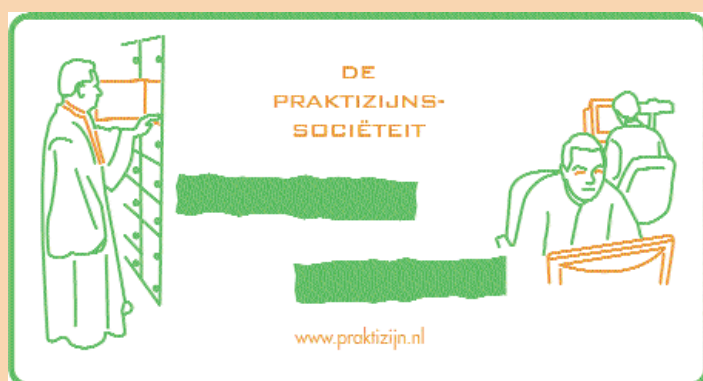
In Amsterdam bestaat sinds jaar en dag een opmerkelijke relatie tussen de magistratuur en de advocatuur. In 1837 werd de Praktizijns-Sociëteit opgericht, een vereniging van Amsterdamse advocaten. Onder het beheer van de Sociëteit werd een rookkamer ingericht in het Paleis van Justitie aan de Prinsengracht waar de leden zich, confrères onder elkaar, na een inspannende zitting konden verpozen onder het genot van een drankje en een sigaar. Naast het bieden van ruimte voor een goed gesprek was het bevorderen van de gelijkheidsgedachte een belangrijk oogmerk van de vereniging. Elk lid zou gelijkelijk toegang moeten hebben tot de juridische bronnen, 'equality of arms', zogezegd. Om dit te verwezenlijken wilde de Sociëteit een bibliotheek inrichten. Daarnaast werd maandelijks een bespreking van nieuwe wetgeving gehouden. Tezelfdertijd kon of wilde de toenmalige minister van Justitie, mr. C.F. van Maanen, geen geld uittrekken om zijn Amsterdamse magistraten van literatuur te voorzien. De Sociëteit bood daarop aan op haar kosten in een lokaal in het Paleis een bibliotheek te beginnen die ook toegankelijk zou zijn voor de magistraten. De Praktizijnsbibliotheek was geboren: 'equality of arms' voor advocatuur en magistratuur op Amsterdamse leest geschied!

Tot op de dag van vandaag is de Praktizijnsbibliotheek in een Amsterdams gerechtsgebouw gehuisvest. Toen de rechtbank in 1990 uit het Paleis verhuisde van de Prinsengracht naar het nieuwe gebouwencomplex aan de Parnassusweg verhuisde de Praktizijns-Sociëteit mee. Als centrale bibliotheek op 'de Parnas' verleent de bibliotheek nog steeds haar diensten aan zowel de advocatuur als aan de dienaren van haar gastvrouw Justitia.

VAN DE ORDE

In de bibliotheek is een uitgebreide collectie regelgeving, jurisprudentie en literatuur te vinden die vanaf de oprichting zorgvuldig is opgebouwd. De collectie omvat inmiddels ruim 18.000 titels. Ongeveer 6.000 daarvan zijn in de open opstelling raadpleegbaar, de rest is opvraagbaar vanuit het archief. Oudere titels zijn toegankelijk via een kaartstelsel, de titels die vanaf halverwege de jaren negentig zijn aangeschaft via de computer. Recentelijk is nieuwe catalogussoftware aangeschaft waarmee op termijn alle titels via de computer toegankelijk zullen worden. Ook zijn in de bibliotheek op een groot aantal (deel)gebieden van het recht bestanden met regelgeving en jurisprudentie op cd-roms en internet te raadplegen.

De bibliothecarissen fungeren als vraagbaak bij het zoeken naar infor-

matie. Het uiteenlopende karakter van de vele vragen die zij door de bezoekers en ook telefonisch voorgelegd krijgen draagt er toe bij dat de kwaliteit van de dienstverlening continu op een hoog peil staat.

Voor wat betreft de andere activiteiten: de Sociëteitskamer met bediening en fauteuils mag dan ter ziele zijn, de sociëteitsgedachte wordt nog altijd in ere gehouden op het jaarlijkse, drukbezochte Praktizijnsdiner in Krasnapolsky. In de Amsterdamse rechtbank beheert de Sociëteit nog wel de advocatenkamer, waar advocaten zich onder toezicht van de geportretteerde dekenen kunnen ophouden. De bodes in dienst van de Sociëteit houden zich echter niet meer bezig met het schenken van koffie maar verzorgen via de zogenaamde togadozen de distributie van gerechtelijke stukken voor de leden en ook verhuren zij toga's.

Website

Als aanbieder en intermediair op het gebied van juridische informatie wil de Praktizijnsbibliotheek ook eigentijdse middelen inzetten om haar diensten zo goed mogelijk te verlenen. Hiertoe is een website ontwikkeld waarmee de leden ook buiten kantooruren naar informatie kunnen zoeken.

www.praktizijn.nl bestaat uit een openbaar en een besloten deel. In het openbare deel is algemene informatie over de organisatie en het lidmaatschap te vinden. In het besloten deel bevindt zich de catalogus met boektitels (momenteel 2.057 nieuwe titels vanaf 1998) en de documentatiebestanden. De twee documentatiebestanden die door de medewerkers van de bibliotheek worden bijgehouden betreffen wet- en regelgeving (15.000 titels vanaf 1995) en documentatie van tijdschriftliteratuur (11.000 titels vanaf 1996).

Zodra het nieuwe catalogusproject is afgerond zal de vernieuwde en aangevulde catalogus, die dan het hele boekenbezit van de bibliotheek zal bevatten, aan de website worden toegevoegd.

Samenwerking met BalieNet

De website is ontwikkeld in samenwerking met de Nederlandse Orde van Advocaten. De Orde heeft de Praktizijns-Sociëteit ruimte geboden op BalieNet, de besloten website voor de advocatuur.

Om de informatie op de besloten delen van respectieve websites te kunnen raadplegen moet een certificaat worden aangevraagd bij de Orde. Het certificaat is een beveiligingsinstrument dat er voor zorgt dat onbevoegden geen toegang hebben tot de besloten informatie en dat de Orde beveiligd vertrouwelijke informatie kan zenden naar de advocaten. Ook zullen verwante organisaties als de deurwaarders en – in de toekomst – Justitie vertrouwelijke berichten met advocaten kunnen uitwisselen en via internet veilig informatie ter beschikking kunnen stellen.

Een certificaat vraagt men aan via www.advocatenorde.nl. In het openbare deel van de site www.praktizijn.nl is er ook een doorklikmogelijkheid naar BalieNet voor aanvraag van het certificaat. Leden van de Praktizijns-Sociëteit vragen bij BalieNet een zogenaamd Certificaat+ aan waarmee de volledige website te benaderen is. Het lidmaatschap staat exclusief open voor advocaten in het arrondissement Amsterdam.

BalieNet en de Praktizijns-Sociëteit bieden zo samen, elk in een onderscheiden rol, ondersteuning op het gebied van informatievoorziening in de dagelijkse praktijk van de advocaat.

De Praktizijns-Sociëteit en BalieNet hopen dat de extra service waardevol zal blijken te zijn voor hun leden. De bibliothecarissen van de Praktizijns-Sociëteit zullen zich blijven richten op behoud van de kwaliteit van de bestaande diensten, tegelijkertijd blijven zij zoeken naar nieuwe mogelijkheden en hulpmiddelen in de strijd om de informatievergaring.

Orde-nieuws

Onafhankelijkheid Tunesische advocatuur bedreigd

In het nummer van 19 april jl. werd bericht over de Tunesische rechter Mokhtar Yahyaoui. Hij had in een open brief aan de president van Tunesië zich uiterst bezorgd en kritisch geuit over de rechterlijke macht en vooral het gebrek aan onafhankelijkheid en de toenemende intimidatie van de kant van de autoriteiten. Verschillende organisaties, waaronder het Belgische Avocats sans Frontières, hebben aandacht gevraagd voor de omstandigheden waaronder advocaten in Tunesië werken en voor de bedreiging van hun onafhankelijkheid.

Op 2 februari van dit jaar is de Conseil de l'Ordre National des Avocats de Tunisie bijeengekomen in bijzondere vergadering. Tijdens de vergadering werd een verklaring opgesteld over het al jaren lopende strafproces tegen de verdachten *Hamma Hamami*, *Samir Taamallah* en *Abdeljabbar El Madouri*. (Hamma Hammami is de echtgenoot van Nardhia Nasraoui, een door de autoriteiten zwaar belaagde advocaat, die voor respect voor de rechten van de mens strijdt en al enkele malen eerder op deze plaats ter sprake kwam.) De drie verdachten hadden vreedzame activiteiten van de arbeiderspartij van Tunesië georganiseerd. Volgens de Tunesische autoriteiten hadden zij echter de openbare orde verstoord en opgeroepen tegen rebellie. In 1999 werden zij elk bij verstek veroordeeld tot negen jaar en drie maanden gevangenisstraf. Mensenrechtenorganisaties in Tunesië en elders leverden zware kritiek op het proces en de opgelegde straffen als zeer ernstige schendingen van, onder meer, de vrijheden van vereniging en vergadering en van meningsuiting.

De drie verdachten zijn een aantal jaren ondergedoken, maar meldden zich op 2 februari jl. vrijwillig bij het *Tribunal correctionnel* in Tunis. Ze werden bijgestaan door tientallen advocaten, die alleen al door hun aantal onderstreepten dat sprake was van een karikatuur

van een proces. Tijdens de zitting viel een groep veiligheidsagenten binnen en arresteerde de drie verdachten. Vervolgens werden zij achter gesloten deuren berecht. De verdachten werd niet naar hun namen gevraagd, zij werden niet gehoord en de verdediging werd niet in staat gesteld het woord te voeren. *Abdeljabbar El Madouri* vroeg om respect voor de rechten van de verdediging. Daarop werd hij veroordeeld tot een bijkomende gevangenisstraf van twee jaar wegens 'belediging van de magistratuur'.

Naar aanleiding van deze gebeurtenissen riep de nationale Orde op tot staking in alle Tunesische gerechten op 7 februari van dit jaar. Tegen deze oproep is bezwaar gemaakt door zes gezagsgetrouwe advocaten: zij staan bekend als leden van de RCD, de partij van de Tunesische president Ben Ali. Deze duldt geen kritiek op zijn beleid. Volgens Avocats sans Frontières wordt het protest van de zes van hogerhand gesteund teneinde een precedent te scheppen, op grond waarvan elk nieuw protest van de Orde tegen de autoriteiten gefrustreerd kan worden. De Tunesische Balie is een van de weinige organisaties die dankzij een lange traditie van onafhankelijkheid daadwerkelijk tegenwicht kan bieden aan de autoriteiten. In meerderheid hebben de Tunesische advocaten uitdrukking gegeven aan hun wens onafhankelijk te blijven door onlangs Me. Bechir Essid als deken te kiezen. Me. Essid is bekend vanwege zijn kritische houding tegenover President Ben Ali c.s.

De protesterende organisaties buiten Tunesië roepen op een brief te schrijven aan de Tunesische Minister van Justitie, de heer Takkari, en daarin te protesteren tegen de gang van zaken in het proces tegen de drie verdachten en tegen andere beperkingen van de onafhankelijkheid van de advocatuur in Tunesië. Kopie van de brief ware te zenden aan Me. Bechir Essid. De adressen luiden:

Monsieur Bechir Takkari
Ministre de la Justice
31 Boulevard Bab Benat
1006 Tunis
Tunesie
Fax 00 216 71 568 106
e-mail: mju@ministeres.tn

Monsieur le Bâtonnier Me. Bechir Essid
Conseil de l'Ordre des Avocats de Tunisie
Palais de Justice
Avenue Bab Benat
Tunis – Tunesie
Fax 00 216 71 788 056

Voor meer informatie over de Stichting Advocaten voor Advocaten kunt u contact opnemen met de secretaris mr. Mirjam Siesling, p/a Janskerkhof 16, 3512 BM Utrecht, tel.: 030-2537427. fax: 030-2537028, M.Siesling@law.uu.nl.

VAN DE ORDE

International Criminal Bar

In het licht van de komst van het Internationale Strafhof (ICC), naar verwachting in 2003, is de Orde samen met de balies van onder meer Frankrijk, Duitsland en Canada bezig een *International Criminal Bar* tot stand te brengen. Daartoe vindt in het verlengde van een bijeenkomst in Parijs (december 2001) op 28 en 29 mei in Den Haag een (besloten) bijeenkomst plaats van het voorbereidingscomité. Tijdens de bijeenkomst zal een ontwerp-statuuut voor de internationale balie worden besproken. Voor de Nederlandse Orde van Advocaten heeft waarnemend deken Jeroen Brouwer zitting in het voorbereidingscomité. In een van de volgende nummers van dit blad zullen de activiteiten ter totstandkoming van de internationale balie nader worden belicht. De 'Road Map' voor de totstandkoming van de internationale balie noemt de volgende bestaansredenen voor die balie:

- To guarantee the full exercise of the presumption of innocence and the full enactment of fair trial rights (due process).
- To guarantee the independence and competence of the legal profession at the international level.
- To give a voice to the defence and permit advocacy campaigns on defence issues.
- To recognize the official status of lawyers representing clients before international criminal courts.
- To guarantee the full enactment of the principle of 'equality of arms' before the courts.
- To establish standards of competence and independence at the international level that will benefit most- if not all- nations in the field of criminal law and international criminal law.
- To permit lawyers to advocate zealously on behalf of their clients, to enable controversy when need be and ensure transparency and to bring a balance to a system that is so prosecution and conviction-oriented that it risks becoming an arbitrary system without a strong, independent, organized and competent defence.

English Legal Methods

Summer School in English Legal Methods which will be held by the University of Cambridge in Summer 2002 on Monday 7 July - Friday 2 August. The course is designed to present the central aspects of English law as a working system for lawyers and law students whose legal systems are not based on English Common Law. It comprises a morning lecture programme attended by all, and an afternoon seminar programme for which course members can choose two subjects, such as contract, company law and conflicts to study in more depth. There are also a number of cultural events and excursions. The course does not lead to a formal qualification but a certificate of attendance will be given to all those who attend lectures and seminars regularly.

Information: Madingley Hall, Madingley, Cambridge CB3 8AQ; tel. +44 1954 280280, fax: +44 1954 280200, e-mail: elm@cont-ed.cam.ac.uk; website: www.cont-ed.cam.ac.uk.

Uitspraken Geschillencommissie

De uitspraak is bewerkt door Germ Kemper, advocaat te Amsterdam. Sommige details zijn weggelaten of gewijzigd; ook zijn uitweidingen – in het bijzonder waar het gaat om het weergeven van het standpunt van de cliënt of de advocaat – weggelaten.

Bindend Advies Geschillencommissie Advocatuur d.d. 15 januari 2001 en 27 april 2001 (Doo/0009)

Van de advocaat mag worden verwacht dat hij zich vanaf het moment dat duidelijk is dat de relatie met zijn cliënt binnen afzienbare termijn zou eindigen, beperkt tot het doen van die verrichtingen die strikt noodzakelijk zijn om de juridische positie van de cliënt niet te laten verslechteren alsmede tot verrichtingen verband houdende met de overdracht van de zaak.

Een niet aan de cliënt kenbaar gemaakte stijging van het uurtarief is aanleiding tot matiging van declaraties naar redelijkheid en billijkheid.

Onderwerp van het geschil

De advocaat staat gedurende enige jaren de cliënt bij in verband met een echtscheiding. In augustus 2000 wordt de behandeling van de zaak overgedragen aan een andere advocaat. In mei 2000 heeft de cliënt een declaratie ten belope van f 7.921,- ontvangen en in augustus één ten belope van f 1.248,-, waarvan de verschuldigdheid wordt betwist.

Tussenadvies van 15 januari 2001

Ter zitting is tussen partijen komen vast te staan dat het in december 1999 duidelijk was dat binnen afzienbare termijn een einde zou komen aan de zakelijke relatie tussen partijen. Tevens staat tussen partijen vast dat de advocaat niet kenbaar heeft gemaakt dat zijn uurtarief met ingang van 1 januari 2000 is gestegen tot f 525,- per uur.

De Commissie is van oordeel dat van de advocaat mag worden verwacht dat hij zich vanaf het moment dat duidelijk was dat de relatie binnen afzienbare termijn zou eindigen, heeft beperkt tot het doen van die verrichtingen die strikt noodzakelijk waren om de juridische positie van de cliënt niet te laten verslechteren alsmede tot verrichtingen verband houdende met de overdracht van de zaak.

De cliënt heeft ter zitting de door de advocaat overgelegde specificaties van de declaraties van mei en augustus 2000 gemotiveerd betwist in die zin dat hij stelt gedurende de periode van 1 januari 2000 tot het moment van overname door een andere advocaat geen inhoudelijke brieven van de advocaat te hebben ontvangen en hij voorts bestrijdt dat er in die periode een bespreking heeft plaatsgevonden ten kantore van de advocaat.

De door de advocaat verstrekte specificaties van de bestede tijd en de korte omschrijving van de werkzaamheden daarop geven de Commissie – mede gezien voornoemde betwisting van de cliënt en het feit dat de advocaat aangaf ter zitting over onvoldoende gegevens te beschikken om hierop een meer gedetailleerde toelichting te kunnen geven – onvoldoende informatie voor de beoordeling van de vraag of

de advocaat vanaf 1 januari 2000 alleen die werkzaamheden heeft verricht die strikt noodzakelijk waren ter behoud van de juridische positie van de cliënt dan wel verband hielden met de overdracht van de zaak.

Gezien het vorenstaande dient de advocaat een nadere schriftelijke toelichting aan de Commissie te verstrekken. In deze toelichting dient de advocaat naast de aard van de verrichte werkzaamheden tevens aan te geven welke werkzaamheden vallen onder de tien uur ter zake van de overdracht die niet zijn berekend en welke werkzaamheden die in het kader van de overdracht zijn verricht wél zijn berekend.

De Commissie bepaalt dat de advocaat binnen vier weken na verzending van het tussenadvies een nadere schriftelijke toelichting aan de Commissie verstrekt, waarbij in het bijzonder de hiervoor geformuleerde vraagstelling aan de orde dient te komen.

De nadere toelichting van de advocaat zal na ontvangst in afschrift aan de cliënt worden verzonden, die vervolgens in de gelegenheid wordt gesteld om binnen een termijn van vier weken eveneens schriftelijk te reageren, welke reactie in afschrift ter kennisgeving aan de advocaat zal worden verzonden.

Tenzij (een der) partijen uitdrukkelijk te kennen geven een nadere mondelinge behandeling op prijs te stellen, zal de Commissie vervolgens op basis van de stukken bindend adviseren.

Elke verdere beslissing wordt aangehouden.

Vervolg, bindend advies van 27 april 2001

[De advocaat erkent dat de cliënt als gevolg van de voor hem teleurstellende alimentatiebeschikking van 8 december 1999 de kosten van juridische bijstand aan de orde heeft gesteld. Dit geschiedde met name bij de afweging al dan niet beroep in te stellen tegen deze beschikking in verband met de wens het kapitaal van de cliënt niet (verder) te doen afnemen door advocatendeclaraties. Eind februari 2000 is een depot van cliënt bij de advocaat opgeheven, teneinde het rendement te vergroten. In de loop van maart heeft de advocaat een aantal contacten met de advocaat van de wederpartij gehad in een poging de uitstaande onderwerpen te inventariseren en daarover een regeling te treffen. In een bijeenkomst van 24 maart 2000 heeft de cliënt te kennen gegeven dat hij zijn kapitaal niet langer aan declaraties wilde laten opgaan en op zoek was naar juridische bijstand in een lagere prijsklasse. Cliënt heeft derhalve niet reeds in de loop van 1999 te kennen gegeven de dienstverlening door de advocaat te willen beëindigen, terwijl op 12 april 2000 de knoop pas definitief werd doorgehakt.

Na 24 maart 2000 heeft de advocaat nog slechts 3,9 uur declarabel over het eerste en tweede kwartaal genoteerd, terwijl hij in deze periode een veel groter aantal niet-gedeclareerde uren heeft gewerkt. Vanaf 1 januari 2000 heeft hij ten minste vijf telefoongesprekken met de cliënt gevoerd en in totaal negen brieven aan hem verzonden alsmede een notitie opgesteld die hij met een begeleidende brief aan diens adviseur heeft verzonden. In totaal zijn 12,5 uren gedeclareerd.

VAN DE ORDE

De wel genoteerde maar niet-gedeclareerde tijd (tien uren) is besteed aan telefoongesprekken met de cliënt, met de wederpartij, met derden, een bespreking met cliënt, notities en memo's en dergelijke.

Na aankondiging van de beëindiging van de opdracht heeft de advocaat zo min mogelijk inhoudelijke kwesties aangepakt, maar uitsluitend de wederpartij op afstand en rustig gehouden en de cliënt gestimuleerd een opvolgend advocaat te kiezen.

In het dossier bevinden zich geen stukken waaruit blijkt dat de cliënt akkoord is gegaan met de verhoging van het uurtarief van de advocaat per 1 januari 2000.

De cliënt stelt daar onder meer tegenover dat hij in een gesprek van 16 december 1999 heeft gezegd op zoek te gaan naar betaald werk en een goedkopere advocaat, en gemeld dat hij met rust wilde worden gelaten. Toen de cliënt desondanks in januari 2000 correspondentie van de advocaat ontving, heeft hij de advocaat op 10 februari 2000 telefonisch laten weten geen prijs te stellen op zijn rekeningen en correspondentie. Toen de advocaat bleef corresponderen, heeft de cliënt nergens meer op gereageerd. Het enige wat de advocaat naar zijn mening diende te doen was het melden van de inschrijving van de echtscheiding, de overboeking van het geldbedrag en het zenden van de stukken aan zijn nieuwe advocaten met een begeleidend schrijven.

De cliënt was niet bekend met de verhoging van het uurtarief door het kantoor van de advocaat terwijl er evenmin ooit gesproken is over een uurtarief.]

Beoordeling van het geschil

In haar tussenadvies van 15 januari 2001 heeft de Commissie als criterium vastgesteld dat van een redelijk bekwame en redelijk handelend advocaat mag worden verwacht dat hij, vanaf het moment dat duidelijk is dat de zakelijke relatie binnen afzienbare termijn eindigt, zijn werkzaamheden beperkt tot verrichtingen die strikt noodzakelijk zijn ter behoud van de juridische positie van de cliënt en werkzaamheden verband houdende met de overdracht van de zaak. In het tussenadvies is tevens vastgesteld dat ter zitting tussen partijen is komen vast te staan dat het in december 1999 duidelijk was dat binnen afzienbare termijn een einde zou komen aan de zakelijke relatie tussen partijen. De Commissie ziet in hetgeen de advocaat in dit verband nader heeft aangevoerd geen aanleiding hierop terug te komen, zodat alle werk-

zaamheden en declaraties over de periode van 1 januari 2000 tot het moment van overdracht in de beoordeling van de Commissie worden meegewogen.

De Commissie is van oordeel dat uit de toelichting die de advocaat heeft gegeven op de activiteiten die hij vanaf 1 januari 2000 heeft verricht en in rekening gebracht mede in verband met de door hem opgesomde nog uitstaande onderwerpen, in onvoldoende mate aanneemelijk is gemaakt dat de werkzaamheden beantwoorden aan het hiervoor genoemde criterium. Daarnaast overweegt de Commissie dat vaststaat dat partijen geen afspraak hebben gemaakt over de verhoging van het uurtarief van de advocaat met ingang van 1 januari 2000.

In voornoemde feiten en omstandigheden ziet de Commissie aanleiding de declaraties van mei en augustus 2000 te matigen in die zin dat de Commissie het honorarium dat de advocaat bij deze gelegenheden in rekening heeft gebracht naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid vermindert tot eenderde van het totaal gedeclareerde honorarium inclusief BTW. Daarbij laat de Commissie verschotten en kantoorkosten buiten beschouwing. Dit bedrag zal rechtstreeks met het bij de Commissie in depot gestorte bedrag worden verrekend.

Beslissing

De Commissie matigt het honorarium over de declaraties van mei en augustus 2000 tot eenderde van het totaalbedrag aan honorarium inclusief BTW.

Bovendien dient de advocaat overeenkomstig het Reglement van de Commissie een bedrag van f 150,- aan de cliënt te vergoeden ter zake van de administratiekosten.

Overeenkomstig het reglement van de Commissie is de advocaat aan de Commissie als bijdrage in de behandelingskosten van het geschil een bedrag verschuldigd van f 250,-. Aan de cliënt wordt een bedrag van f 5.290,63 (zijnde tweederde van f 6.562,50 plus 17,5% BTW en f 150,- administratiekosten) gerestitueerd.

Aan de advocaat wordt een bedrag van f 3.628,37 (zijnde f 9.169,- minus f 5.290,63 en f 250,-) overgemaakt.

Aan de Commissie wordt een bedrag van f 250,- overgemaakt.

De Commissie wijst het meer of anders verlangde af.

Aldus beslist op 27 april 2001 door de Geschillencommissie Advocatuur bestaande uit de heer mr. B.G.L. van der Aa, mevrouw mr. C.A.A.M. Barge-Coebergh en de heer mr. G.D. Noordijk, leden, waarbij mevrouw mr. G.A. Vleming als secretaris fungeerde.

VAN DE ORDE

Permanente opleiding

In deze rubriek vindt u opleidingen die kunnen worden gevolgd in het kader van de Permanente opleiding. De rubriek vormt een aanvulling op de cursuswijzer Permanente opleiding die vier keer per jaar verschijnt.

Aansprakelijkheidsrecht

Jurisprudentie

Aansprakelijkheidsrecht****

datum: 28 mei 2002,
15.00-21.00 uur
docenten: prof. mr. E.J.H. Schrage, mr. T.H.M. van Wechem
plaats: Amsterdam
punten: 4
prijs: € 550 exclusief BTW
Kluwer Opleidingen,
tel. 0570-647682

Letselschade, actuele ontwikkelingen en trends***

datum: 25 juni 2002
docenten: prof. mr. C.E. du Perron, prof. mr. J. Spier, mr. Chr. H. van Dijk, mr. J.C.P. Ekerling
plaats: Rotterdam
punten: 3
prijs: € 450
Elsevier Congressen,
070-4415742

Recente ontwikkelingen in letselschade***

datum: 3 juli 2002,
09.00-17.00 uur
docenten: mw. dr. mr. H.E. Akyurek-Kievits, mr. M.W. Guensberg, prof. mr. T. Hartlief, mw. mr. E.M. van Hilten-Kostense, mr. F.Th. Kremer, S.D. Lindenbergh, mr. J.F. Schultz, mr. A.J. Verheij
plaats: Amsterdam
punten: 5
prijs: € 749 excl. BTW
Euroforum B.V., tel. 040-2978621

Ambtenarenrecht

Actueel Ambtenarenrecht***

datum: 3 juli 2002,
09.30-20.15 uur
docenten: mr. P.J. Schaap, mr. H.C. Naves, mr. drs. B.B.B. Lanting
plaats: Utrecht
punten: 7
prijs: € 899
Euroforum B.V.,
tel. 040-2974832

Arbeidsrecht

Nationaal Arbeidsrecht Diner***

datum: 27 juni 2002,
15.30-21.00 uur
docenten: mr. C.G. Scholtens, mr. D.J. Buijs, mr. F.B.J. Grapperhaus
plaats: Amsterdam
punten: 2
prijs: € 225
Kluwer Opleidingen,
tel. 0570-647608

Praktijkdag Flexibiliteit en arbeidsvoorwaarden***

datum: 28 mei 2002,
10.00-16.30 uur
docenten: mr. D.J.B. de Wolff, mr. G.C. Boot, mr. M. Holzer, mr. dr. W.A. Zondag
plaats: Bilthoven
punten: 5
prijs: € 475
Vermande Studiedagen,
tel. 0320-237714

Driedaagse Verdiepingscursus Arbeidsrecht***

datum: 15 mei 2002,
10.00-17.00 uur, 21 mei 2002,
10.00-16.15 uur en 29 mei 2002,
10.00-16.30 uur
docenten: prof. mr. G.J.J. Heerma van Voss, mr. D.J.B. de Wolff, mr. C.J. Smitskam, prof. mr. L.H. van den Heuvel, mr. R. Hansma, mr. K.W.M. Bodewes, mr. H.Th. van der Meer, mr. A.G. van Marwijk Kooy
plaats: Amsterdam
punten: 14
prijs: € 1.495
Kluwer Opleidingen,
tel. 0570-647608

Bank- en effectenrecht en financiering

Studiemiddag 'Misbruik van voorwetenschap bij overnames'

datum: 30 mei 2002,
15.00-18.30 uur
docenten: mr. D.C. Baron van Wassenaer, prof. mr. S. Perrick, mr. J. Italianer
plaats: Amsterdam
punten: 3
prijs: € 275

Nederlands Instituut voor het Bank-, Verzekerings- en Effectenbedrijf (NIBE-SVV),
tel. 020-5208654

Burgerlijk recht

Huwelijksvoorwaarden*

datum: 6 juni 2002,
13.00-17.30 uur
docenten: prof. mr. E.A.A. Luijten, prof. mr. W.R. Meijer
plaats: Hoenderloo
punten: 3
prijs: € 255 excl. BTW
Studiecentrum Kerckebosch,
tel. 030-6915678

Fiscaal Recht

Cursus Luxemburg*****

datum: 30 mei 2002,
09.30-18.00 uur en 31 mei 2002,
09.30-16.00 uur
docenten: mr. J.J.M. Hertoghs, mr. F.W.G.M. van Lierop, prof. mr. A. Prechal, prof. mr. Ch. P.A. Geppaart
plaats: Luxemburg
punten: 8
prijs: € 1.460
Nederlandse Vereniging van Advocaten-Belastingkundigen,
tel. 070-5153972

Actualiteiten Internationaal Belastingrecht*

datum: 20 juni 2002,
10.00-16.30 uur
docenten: prof. mr. I.J.J. Burgers, dr. R. Betten, mr. H.M.M. Bierlaagh, mr. dr. A. Pleijsier
plaats: Bilthoven
punten: 5
prijs: € 595

Verklaring der tekens

- * Actualiteiten (basiskennis vereist)
- ** Introductie
- *** Verdieping I (redelijke basiskennis vereist)
- **** Verdieping II (gedegen basiskennis vereist)
- ***** Specialisatieopleiding

VAN DE ORDE

Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789961

Het incassobeleid van a tot z***

datum: 4 juni 2002,
09.30-16.50 uur
docenten: mr. J.W. Westenberg,
mr. P.M. Spruyt,
E. van der Hoeden,
J.P.W. Scheffer, R. Matthews
plaats: Nieuwegein
punten: 5
prijs: € 475 exclusief BTW
Vermande Studiedagen,
tel. 0320-237713

De gewijzigde Successiewet*****

datum: 20 juni 2002,
13.30-20.15 uur
docenten: prof. dr. T. Blokland,
mr. N.J. Schutte
plaats: Amsterdam
punten: 5
prijs: € 595
Vermande Studiedagen,
070-3789684

Ondernemingsrecht

Het opstellen van commerciële contracten***

data: 4 juli 2002,
09.00-17.00 uur en 5 juli 2002,
09.00-17.00 uur
docenten: mr. A.E. Driessen,
mr. P.M. Vos, mr. J.M. Voorberg,
R.J.J.M. van Ommeren,
prof. mr. W.J. Slagter,
mr. M.J.G.P. Kaplan
plaats: Rotterdam
punten: 11
prijs: € 1.399
Euroforum B.V., tel. 040-2974851

Intellectueel eigendom

De 2^e Benelux

Domeinnametag***
datum: 13 juni 2002,
13.00-17.30 uur
docenten: mr. H.W. Wefers
Bettink, mr. A. Meijboom,
mw. Mr. R.E. Wening,
mr. G.V. Glas, mr. T.F.W. Overdijk
plaats: Amsterdam
punten: 4
prijs: € 285 excl. BTW
Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789968

Onroerendgoedrecht

Mediation in het onroerendgoedrecht**

datum: 19 juni 2002,
15.30-17.45 uur
docenten: mr. L.F. Wiggers-Rust,
mr. ing. J.J. van de Vijver
plaats: Soest
punten: 2
prijs: € 50
Vereniging van Vastgoed
Juristen, tel. 030-2121667

Personen- en Familierecht

Studiemiddag Ouderlijk Gezag***

datum: 13 juni 2002
docenten:
mr. H.W.J. de Groot,
mr. J.H. de Graaf,
mr. A.C. Quik-Schuylt,
mr. E.J. Nicolai,
mr. L.C. Trompeter,
R.D.W. van Kleij,
mr. F.J. Henemann
plaats: Amsterdam
punten: 3
prijs: € 100
PAO Eggens Instituut
Universiteit van Amsterdam,
tel. 020-5253407

Ruimtelijke ordeningsrecht en milieurecht

Praktijkcursus grondbeleid***

datum: 5 juni 2002,
09.30-16.45 uur en 12 juni 2002,
09.30-16.45 uur
docenten: mr. P.S.A. Overwater,
ir. C.A.C. Westendorp-Frikkee,
Th.J.E. van der Heijden,
mr. J.R. Vermeulen,
W.A. Rouwenhorst
plaats: Amsterdam
punten: 8
prijs: € 1.050
Kluwer Opleidingen,
tel. 0570-647608

Praktijkdag

De nieuwe Woningwet***

datum: 4 juni 2002,
09.45-16.45 uur
docenten: mr. A.W. Klaassen,
mr. J.H.C. Ariës,
mr. ing. B. Rademaker,
ir. E.D.M. Verduren
plaats: Utrecht
punten: 5
prijs: € 495
Kluwer Opleidingen,
tel. 0570-647608

Straf(proces)recht

Jeugdstraf(proces)recht**

datum: 5 juni 2002,
09.45-17.15 uur
docenten: mr. G. de Jonge,
mr. A.P. van der Linden
plaats: Utrecht
punten: 6
prijs: € 360
OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314

Themadag: Stop huiselijk geweld!*

De implementatie in de politieorganisatie

datum: 18 juni 2002,
10.00-16.15 uur
docenten: R.P.A. Ruts,
mr. M.J.T.M. Vijghen,
P.J.M. Gademan,

mr. R.S.T. van Rossem- Broos,
dr. S. Dijkstra,
A.J. van Voornveld,
drs. P.W.P. Stempels,
ir. Z.S. Arda,
dr. mr. K.D. Lünnehan
plaats: Apeldoorn
punten: 4
prijs: € 395
Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789966

Verbintenissenrecht

Congres: Bijzondere overeenkomsten en het algemene overeenkomstenrecht*

datum: 19 juni 2002,
09.00-18.30 uur
docenten: prof. mr. C.J. Loonstra,
mr. P. Klik, mr. drs. R. Zwitter,
mr. dr. D. Dokter,
prof. dr. F. de Ly,
drs. L.M. Bakker e.a.
plaats: Rotterdam
punten: 5
prijs: € 250
ORP (Erasmus Universiteit),
tel. 010-4081597

Vreemdelingenrecht

Einde opvang afgewezen asielzoekers*****

datum: 6 juni 2002,
09.45-17.15 uur
docenten: mr. drs. R. Depping,
mr. F.F. Larsson
plaats: Utrecht
punten: 6
prijs: € 380
OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314

Driejarenbeleid*****

datum: 21 juni 2002,
09.45-17.15 uur
docenten: mr. drs. Depping,
mr. T.H.G. Schuringa
plaats: Utrecht
punten: 6
prijs: € 380
OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314

VAN DE ORDE

Overige Rechtsgebieden

Internationaal Strafrecht***

datum: 24 mei 2002,
09.00-17.30 uur
docenten: C. Jorda, C. Rohde,
M. Wladimiroff, G. Boulanger,
A. Klip
plaats: Den Haag
punten: 6
prijs: € 355
OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314

Lezing actualiteiten

Pensioenrecht 'Beschikbare
Premieregelingen'

datum: 28 mei 2002,
13.30-17.00 uur
docenten: prof. dr. E. Lutjens,
mr. B.G.J. Schuurman,
prof. dr. P. de Lange
plaats: Amsterdam
punten: 2
prijs: € 160
PAO Rechtsgeleerdheid
Vrije Universiteit Amsterdam,
tel. 020-4446206

Juridische aspecten

van voedselveiligheid***

datum: 12 juni 2002
docenten: dr. P.J. Anema,
mr. W.J. Wolff, H. van Buuren,
mr. F.J. Leeflang, mr. A.R. Klijn,
drs. G.B.F. Heering
plaats: Rotterdam
punten: 4
prijs: € 450
Elsevier Congressen,
tel. 070-4415742

De nieuwe Wet bescherming
persoonsgegevens***

datum: 4 juli 2002
docenten: dr. J. Holvast
plaats: Hilversum
punten: 5
prijs: € 799
Euroforum B.V.,
tel. 040-2974832

Talen

Practical Legal English****

datum: 15 juni 2002,
09.00-18.00 uur, 20 juni 2002,
16.00-20.30 uur en 27 juni 2002,
16.00-20.30 uur
docenten:
mr. D.P. Ratliff, J. Bressler
plaats: Rotterdam
punten: 16
prijs: € 980
Bressler's Languages
for Business & Law,
tel. 020-6334038

Personalia

BEËDIGD ALS ADVOCaat
EN PROCUREUR

Bischoff, mw. mr. M.G.: Vaart Nz 66
(9401 GP) postbus 605 (9400 AP) Assen,
tel. 0592-316362, fax 0592-317470,
e-mail info@sluiter-advocaten.nl
Brakel, mr. G.J. van: Tempelierenstraat 1
(6851 BL) postbus 120 (6850 AC) Huissen,
tel. 026-3259023, fax 026-3255802,
e-mail corlex@cornad.nl
Breedveld, mw. mr. M.M.J.: Orlyplein 50
(1043 DP) postbus 59280 (1040 KG)
Amsterdam, tel. 020-5824200, fax 020-
5824060, e-mail infoamsop@akd.nl
Buiten, mr. S. van: Bloemendalstraat 7
(8011 PJ) postbus 1182 (8001 BD) Zwolle,
tel. 038-4272020, fax 038-4272021
Erners, mw. mr. M.A.: Stadhouderskade
160 (1074 BC) postbus 75538 (1070 AM)
Amsterdam, tel. 020-4713020,
fax 020-4712986, e-mail info@solv.nl
Hermens, mr. S.H.P.: Orlyplein 50 (1043
DP) postbus 59280 (1040 KG) Amsterdam,
tel. 020-5824200, fax 020-5824060,
e-mail infoamsop@akd.nl
Heuvelman, mw. mr. M.J.: Prins
Hendriklaan 8 (8911 BK) postbus 222
(8901 BA) Leeuwarden, tel. 058-2122444,
fax 058-2133666, e-mail
boonrade@boonrade.nl
Khouw, mw. mr. S.L.L.: Blaak 28 (3011 TA)
postbus 711 (3000 AS) Rotterdam,
tel. 010-4406429, fax 010-4364242,
e-mail lkhouw@plp.nl
Kortmann, mw. mr. C.H.R.: Westplein 12-4
(3016 BM) postbus 23070 (3001 KB)
Rotterdam, tel. 010-2772777,
fax 010-4360582, e-mail
c.kortmann@akd.nl

Luijt, mw. mr. S.: Strawinskylaan 3037
(1077 ZX) postbus 2508 (1000 CM)
Amsterdam, tel. 020-4313131,
fax 020-4313143, e-mail
boekel.de.nere@bdn.nl
Mateman, mw. mr. M.: Roemer
Visscherstraat 24 (1054 EX) Amsterdam,
tel. 020-6181781, fax 020-6833042,
e-mail mail@aalt-daniels-advocaten.nl
Martens, mw. mr. A.M.W.:
Concertgebouwplein 12-14 (1071 LN)
postbus 75800 (1070 AV) Amsterdam,
tel. 020-6641081, fax 020-6626818,
e-mail info@abeln.nl
Mijs, mr. C.F.: Veerhaven 17 (3016 CJ)
postbus 23509 (3001 KM) Rotterdam,
tel. 010-2418900, fax 010-2418925,
e-mail schipmer@schipmer.nl
Noordhof, mr. T.G.: Burgerweeshuispad 301
(1076 HR) postbus 75084 (1070 AB)
Amsterdam, tel. 020-5771771,
fax 020-5771775, e-mail mailamst@dbbw.nl
Ouwerling, mr. R.D.: Revium Westlaan 46
(2909 LD) postbus 4043 (3006 AA)
Rotterdam, tel. 010-2888800,
fax 010-2888828, e-mail
ouwerling@damkru.nl
Paulich, mw. mr. G.: Meentweg 12a
(8224 BP) postbus 2036 (8203 AA)
Lelystad, tel. 0320-245005,
fax 0320-231408, e-mail
paulich@wb.advocaten.nl
Roeland, mr. J.D.: Strawinskylaan 2001
(1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP)
Amsterdam, tel. 020-5460173,
fax 020-5460123, e-mail
jan.roeland@stibbe.nl
Sar, mr. J.J. van der: Blaak 28 (3011 TA)
postbus 711 (3000 AS) Rotterdam,
tel. 010-4406494, fax 010-4406433,
e-mail jivdsar@plp.nl

Meldingen voor deze rubriek kunnen worden doorgegeven aan:

adres@advocatenorde.nl

Schep, mw. mr. M.: Koningin Julianaplein
30 (2595 AA) postbus 11756 (2502 AT)
Den Haag, tel. 070-5153878,
fax 070-5153118, e-mail info@prdf.nl
Schreur, mw. mr. E.: Deken van
Oppensingel 11 (5911 AA) postbus 490
(5900 AL) Venlo, tel. 077-3548951,
fax 077-3545330, e-mail
venlo@boelszanders.nl
Spliet, mw. mr. B.A.: Amstelveenseweg 638
(1081 JJ) postbus 75258 (1070 AG)
Amsterdam, tel. 020-5419888,
fax 020-5419999, e-mail
mail@schutgroshede.nl
Steenbergen, mr. S.M. van :
Pythagoraslaan 100 (3584 BB)
postbus 3267 (3502 GG) Utrecht,
tel. 030-2192939, fax 030-2543943,
e-mail utrecht@akdprinsen.nl
Thissen, mw. mr. M.L.J.: Hemonylaan 27
(1074 BJ) Amsterdam, tel. 020-6622931,
fax 020-6646186
Vermeulen, mr. J.J.: Oost Achterweg 82
(3241 CM) postbus 50 (3240 AB)
Middelhamnis, tel. 0187-485000,
fax 0187-486162, e-mail
advocaten.mh@denhollander.nl
Wal, mr. D. van der: Paasheuvelweg 20
(1105 BJ) Amsterdam (Z.O) postbus 75029
(1070 AG) Amsterdam, tel. 020-4529717,
fax 020-4529714
Wattilete, mr. M.O.: Egelantiersgracht 576
(1015 RR) Amsterdam, tel. 020-4200888,
fax 020-6383022, e-mail advocaten@see-
gers-wattilete.nl
Westerbrink, mw. mr. B.N.:
Droogbak 1a (1013 GE) postbus 251
(1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119000,
fax 020-7119999

Wiegman, mw. mr. V.: Westplein 12-14
(3016 BM) postbus 23070 (3001 KB)
Rotterdam, tel. 010-2772777,
fax 010-4360582, e-mail vwiegman@akd.nl
Zelfde, mr. R.T.J. van 't: Weena 690
(3012 CN) postbus 2888 (3000 CW)
Rotterdam, tel. 010-2246224,
fax 010-4125839

PRAKTIJK NEERGELEGD

Bos, mr. J.A. (Alphen a/d Rijn) 01-01-2002
Bosch, mw. mr. W.A.E.M. van den
(Rotterdam) 01-01-2002
Even, mr. J.H. (Rotterdam) 01-03-2002
Fikkert, mw. mr. E.S. (Rotterdam)
25-02-2002
Heek, mw. mr. E.F.F. van (Deventer)
01-02-2002
Hilbelink-Kuiper, mw. mr. M.W. (Den Haag)
01-01-2002
Holthoorn, mw. mr. R.A. van (Nijmegen)
01-01-2002
Kasteel, mr. B. van (Amstelveen) 31-12-2001
Kerkmeijer, mw. mr. M.E.J. (Rotterdam)
01-01-2002
Kolk, mw. mr. M.C. van der (Den Haag)
01-01-2002
Kooymans, mw. mr. H.M. (Alkmaar)
01-01-2002
Koster, mw. mr. S.A. (Amsterdam)
18-02-2002
Küppens-van Duivenbouden,
mw. mr. J.L. (Rotterdam) 01-01-2002
Peters-van der Wee,
mw. mr. R.C. (Middelburg) 01-01-2002
Quint, mw. mr. J.C. (Haarlem) 01-01-2002
Rood, mw. mr. J.I. (Zaandam) 01-03-2002
Tolman, mw. mr. S. (Amsterdam)
30-11-2001
Veltman, mw. mr. T.J. (Haarlem) 01-01-2002

KANTOORVERPLAATSING

Barneveld, mr. D.J.P. van (Amsterdam): Ambachtsweg 24 (2222 AL) postbus 3051 (2220 CB) Katwijk, tel. 071-4092222, fax 071-4092200, e-mail info@videoland.nl

Bloemen, mw. mr. I.M.H. (Venlo): Oranjesingel 14 (6511 NT) postbus 1102 (6501 BC) Nijmegen, tel. 024-3600923, fax 024-3600935

Bruin, mr. J.W. de: Ridderhof 94 (5341 HS) postbus 426 (5340 AK) Oss, tel. 0412-404947, fax 0412-635504

Butter, mr. A.J. (Eindhoven): Grote Oost 43 (1621 BR) postbus 2363 (1620 EJ) Hoorn, tel. 0229-249660, fax 0229-249894

Elias, mw. mr. E.D. (Eindhoven): Louizalaan 200 (B-1050) Brussel-België, tel. 0032-26262217, fax 0032-26262309, e-mail e.elias@cmsderks.be

Engelen, mr. Th.C.J.A.: Droogbak 1a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119000, fax 020-7119999

Haïje, mw. mr. T.M.L. de la (Heerlen): Dorpsstraat 43 (6365 BH) postbus 26 (6365 ZG) Schinnen, tel. 046-4438888, fax 046-4434499, e-mail advocatenkantoor.kooi@12move.nl

Heuving, mr. J.C.: Apollolaan 153 (1077 AS) postbus 75305 (1070 AH) Amsterdam, tel. 020-3058200, fax 020-3058205, e-mail heuving@vandernatlitigation.nl

Hollander, mw. mr. P.A. den (Poortugaal): Middenbaan Noord 41 (3191 EM) postbus 392 (3190 AH) Hoogvliet, tel. 010-4168133, fax 010-4387744

Jonkman, mw. mr. M. (Nieuwerkerk a/d IJssel): Abraham Patrasstraat 5 (2595 RC) Den Haag, tel. 070-3470111, fax 070-3825547

Klijn, mr. L.P.M. (Berkel-Enschot): N.S. Plein 17 (5014 DA) postbus 9150 (5000 HD) Tilburg, tel. 013-5366555, fax 013-5368420

Kouwenhoven, mw. mr. M.T. (Den Bosch): Bosscheweg 1 (5281 AE) postbus 195 (5280 AD) Boxtel, tel. 0411-674499, fax 0411-677690, e-mail snijders@advnsnijders.nl

Kwak, mw. mr. I.N. (Den Haag): Strawinskylaan 2001 (1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam, tel. 020-5460196, fax 020-5460611, e-mail ingenoor.kwak@stibbe.nl

Oversier, mr. E. (Uithoorn): Marktplein 23 (2132 DA) Hoofddorp, tel. 023-5563790, fax 023-5563799, e-mail adv@roestingsh.nl

Reinhoud, mw. mr. C.P.: Verlengde van Beresteijnstraat 9 (9641 AC) Veendam, tel./fax 0598-636211

Renes, mr. M.W.: Singel 542 (1017 AZ) postbus 11723 (1001 GS) Amsterdam, tel. 020-5535200, fax 020-6206649, e-mail marten.renes@autoriteit-fm.nl

Riet, mw. mr. E.M.A. van der (Toranoma, Minato-Ku te Tokyo): De Lairessestraat 133 (1075 HJ) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789405, fax 020-6789589, e-mail riet@van-doorne.com

Verkerk, mr. B.: Westblaak 180 (3012 KN) postbus 25021 (3001 HA) Rotterdam, tel. 010-2249224, fax 010-4143644, e-mail rotterdam@akdprinsen.nl

Vermaire, mr. R.M. (Rotterdam): Maliesingel 20 (3581 BE) postbus 354 (3500 AJ) Utrecht, tel. 030-2320800, fax 030-2341644, e-mail vermaire@wijnstael.nl

Vermeulen, mr. J. (Waddinxveen): Rozenlaan 10 (2771 DD) Boskoop, tel. 0172-214996, fax 0172-222200

Wintjes, mr. J.E. (Amsterdam): Glaslaan 2 (5616 LW) postbus 80002 (5600 JB) Eindhoven, tel. 040-2737070, fax 040-2734131, e-mail jules.wintjes@philips.com

Wissen, mr. M.E. (Brussel te België): Parkstraat 107 (2514 JH) postbus 30457 (2500 GL) Den Haag, tel. 070-3760606, fax 070-3651856, e-mail vwissen@barentskrans.nl

BEZOEKADRES/POSTBUS/
TEL./FAX/E-MAIL

AKD Prinsen Van Wijmen te Brussel: Louizalaan 240 (B-1050) Brussel-België

De Groot Lamphen Gutter Advocaten te Utrecht: Maliesingel 24a (3581 BG) Utrecht

Hanotiau & van den Berg (mr. A.J. van den Berg) te Brussel: Louizalaan 480, B.9 IT Tower 9 (B-1050) Brussel-België, tel. 0032-22903913, e-mail ajvandenbergh@hvd.com

Jonge, mr. P. de te Zierikzee: Nieuwe Haven 147 (4301 DL) Zierikzee

Knuwer & Creutzberg te Alkmaar: Comeniusstraat 10a (1817 MC) postbus 75 (1800 AB) Alkmaar

Slofstra, mw. mr. A.T. te Groningen: Nieuwe Boteringestraat 98 (9712 PS) Groningen

Swelm, mw. mr. M.L.E. van te Arnhem: Postbus 3016 (6802 DA) Arnhem

RECTIFICATIE
KANTOORVERPLAATSING

per 1-1-2001:

Vlis van der, mr. Chr. F. Advocatenkantoor Van der Vlis Bachstraat 15 1077 GE Amsterdam tel. 020-3053737 fax 020-3053730

NAAMSWIJZIGING

Peters-Bastiaans, mw. mr. N.M.I. te Maastricht thans: **Bastiaans, mw. mr. N.M.I.**

(advertentie)

Wij leveren uw medische argumentatie

bijvoorbeeld bij letselschade, bij WAO-zaken, bij bedrijfsongevallen, bij ongevallenverzekeringen, bij particuliere arbeids-

Medisch Adviesbureau Bins
Laan 20
2512 GN DEN HAAG

telefoon 070 345 98 08
fax 070 345 98 11
dr.mr. J.W. Bins, arts RGA

SLIMME INFORMATIESYSTEMEN

HELPEN U HERINNEREN
ZIJN EENV OUDIG TE BEDIENEN
ORGANISEREN UW KANTOOR

ER KAN MAAR ÉÉN DE BESTE ZIJN

Stichting Advocaten Software

Rivierensham 197 - 8216 LG - Lelystad • Tel 0320 258 994 - Fax 0320 257 880